

תוכן העניינים

אקדמות מילין..... עמ' ב

הקדמה כללית למנהגי אבילות בספירת העומר..... עמ' ג

פרק א' - דיני תספורת בימי ספיה"ע ..... עמ' יגג

א. תספורת בחוה"מ פסח / ב. תספורת בר"ח אייר / ג. תספורת בר"ח אייר שחל בשבת
ובער"ש או ביום א' / ד. תספורת בל"ג בעומר / ה. כשחל ל"ג בעומר ביום א' / ו.
תספורת בל"ד בעומר / ז. כשחל ל"ד בעומר בשבת או ביום ב' / ח. ר"ח סיון שחל ביום
א' / ט. דיני תספורת לנוהגים כהאריז"ל / י. היתר תספורת למנהג האריז"ל / יא. לספר
אחרים

פסקי חדב"נ עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א ..... עמ' כ

בירור הלכה בענין קטן שהגדיל בספיה"ע ..... עמ' כו

אקדמות מילין

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה על כל הטוב אשר גמלני, ולהוציא קונטרס גם על חודש אייר ובו דיני ומנהגי איסור תספורת בימי ספירת העומר זיכני בוראי וקוני, וחבירי והורי יעצוני והמריצוני, והנה כיון שרבו ההלכות שבדיני ספיה"ע ע"כ כתבתי בקונטרס זה רק על דיני אבילות בספיה"ע, וגם בזה בחלק א' כתבתי רק דיני ומנהגי איסור תספורת בספיה"ע, [ואי"ה בחלק ב' הוסיף את שאר דיני איסור תספורת וכן דיני איסור נישואין, ברכת שהחיינו, ריקודין ומחולות ושמיעת כלי זמר בימי ספיה"ע], ומאד עמלתי ויגעתי בעזרת החונן לאדם דעתו בסייעתא דשמיא לסדר את ההלכות והמנהגים בצורה ברורה מסוכמת ע"פ כל השיטות והדינים כדי שיוכל הקורא לדעת את ההלכה למעשה עם כל פרטי הדינים בצורה קלה. ואל יפלא הקורא לראות את כמות השיטות והדעות דזהו מה שאמרו חז"ל "עשה לך רב והסתלק מן הספק" ועל כן השתדלתי להביא את כל הפוסקים והמנהגים (מה שמצאתי וראיתי או שמעתי) כדי שיוכל גם הקורא לנהוג ע"פ פסקי רבותיו. וכפי שהתחלתי בקונטרסים הקודמים גם בקונטרס זה הוספתי את פסקיו של חדב"נ עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א על דיני אבילות בספיה"ע בתוספת הערות ציונים והוספות. עוד הוספתי גם בירור הלכה בענין קטן שהגדיל בספיה"ע שכבר כתב בשו"ת חלקת יעקב (סי' רו) ששביעית מבני אדם מגיעים לחיוב מצוות בימי הספירה ואף אני עשיתי בר מצוה בספיה"ע ועל כולם עולם השאלה הידועה לענין להמשיך לספור בברכה לשיטת הבה"ג שכל ימי הספירה הם מצוה אחת.

וראשית אודה לה' על שזיכני להוציא קונטרס זה לאור, וכן אכיר תודה מקרב לב להורי ולכל ידידי ומכריי ואנשים שוחרי אמת אשר עוררו אותי בכתב ובע"פ במה שיש לתקן בקונטרס ולהוסיף עליו. והנה אף שעברו על כל הקונטרס תלמידי חכמים גדולים וביניהם הגאון רבי ברוך בער שוב שליט"א ואף הוסיף את הערותיו לקונטרס, מ"מ כדי שלא תצא תקלה תחת ידי אין להורות הלכה למעשה. וה' יאיר עינינו שלא תהיה טעות תחת ידינו. ואסיים בברכה ותודה לכל מי שיעיר לי או יתקן אותי בטעויות שמצא כדי שאוכל לתקנם במהדורא הבאה בפל' 0583288647 או בטל' 02-5860648. כמ"כ המעונין להנציח שם עולה לסך תרומה של 50 ש"ח לכל שם בפל' הנ"ל.

נ.ב. המעונין לקבל הקונטרס במייל ניתן לשלוח בקשה ל- a0583288647@gmail.com

הקדמה כללית למנהגי אבילות בספירת העומר

כתוב בגמ' (יבמות סב:) שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לר"ע מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה¹ והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ור"א בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא כולן מתו מפסח ועד עצרת. א"ר חמא בר אבא איתמא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה.

וכתבו הגאונים² ומאותה שעה ואילך נהגו הראשונים להתאבל שלא לישא אשה בימים אלו שלא להרבות בהם שמחה, ור"א³ שגם לפי שימים אלו עלולים הם. ואמנם יש עוד טעמים שנאמרו בפוסקים על המנהג לא לישא נשים בימים אלו ועיקר הטעם ע"פ הגאונים והש"ע הוא כמו שנתבאר.

ובגמ' לא נתבאר מתי מתו ובכמה ימים מתו תלמידי ר"ע בין פסח לעצרת⁴ ולכן מצינו 6 שיטות בזמני מנהג האבילות.

----- שער הציון -----

¹ ע"י מה שכתבנו בדברי אגדה מהו שלא נהגו כבוד זה בזה.

² שערי תשובה להגאונים (סי' רעז והובא בריצ"ג), ספר האורה לרש"י (סי' צב), וסי' הפרד"ס לרש"י (סי' קנד), ספר המנהיג להראב"ן (סי' כח והל' אירוסין ונישואין סי' קו), הל' ספיה"ע לר"י"ץ גיאות (מהדו' צאמבער עמ' כו), מאה שערים לרבינו יצחק אבן גיאות (ח"ב עמ' קט), אסופות לתלמיד הרוקח (סי' שפה דף סו ע"ב), צרור החיים (עמ' קעז) לרבינו חיים ב"ר שמואל (תלמיד הרשב"א), צדה לדרך (מאמר ד' כלל ג' פ"ג), רבינו ירוחם (חלק חוה נתיב כב/כח ח"ב דף קפו ע"ד), אורחות חיים (ח"ב עמ' סב), אבודרהם (סדר ימי העומר), מהרי"ל (מנהגים שבין פסח לשבועות), שו"ת התשב"ץ (ח"א סי' קעח), לקט יושר (עמ' 97), והרי"ן שועיב (בדרשת יום א' של פסח). וע"ע שו"ת יחוה דעת (ח"א סי' כד וח"ג סי' לא) שהביא עוד ראשונים בזה.

³ כן איתא בשבולי הלקט (ח"ב סי' רלה דף קט ע"ב). וכתב הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 3) ששמע גם דמשום דלא מסימנא מילתא וכמ"ש הבאר היטב (סק"ג) בשם השבות יעקב (ח"ב סי' סה) דיש בכך משום חמירה סכנתא שפעם אחת היקל חכם אחד בענין הנישואין ולא עלה זיווגם יפה. ועוד טעמים נאמרו בפוסקים: א. ברבינו ירוחם (נתיב ה' ח"ד דף מד ע"ד) איתא הטעם שהוא מורה דין והימים ימי דין על התבואה דהעומר בא משעורים והוא כקרבן הסוטה שבא מן השעורים ולכן אין כונסין נשים ומגדלין שפם [שערות מורה על הדין ומלשון שעורים] והובא בסי' תצג בחק יעקב (סק"ב) ובא"ר (סק"א) ובאליהו זוטא (סק"א). ב. עוד טעם כתבו הפוסקים (הר"י וייל, ותניא רבתי - הובא בהל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 12) בשם ר' בנימין הרופא שהם ימי דין דלריב"נ משפט רשעים בגיהנם הוא בין פסח לעצרת כדאיתא בפ"ב דעדות מ"י ובסדר עולם פ"ג וכ"כ בשיבולי הלקט (ח"ב סי' רלה דף קט ע"ב), והו"ד במטה משה (סי' תרפו), ובסי' תצג באליהו זוטא (סק"א), בחק יעקב (סק"ב), ובכה"ח (סק"ו), וכ"כ בתפארי"י (עדות פ"ב מ"י אות עז), וע"ע שו"ת מהרי"ץ דושינסקיא (ח"א סי' מה). ג. אברבנאל (בפ' ויקרא) כתב שזמן זה שהוא אחרי תרדמת החורף, והבריאה מתחדשת והאוויר צלול ובריא, העצים מלבלבים וכי', מתעורר רתיחת הדמים אצל האדם ומסוגל לחטוא יותר משאר זמנים, ולכן אין לשמוח ולישא נשים וכי' ועי"ש עוד דלכן באה מנחת העומר מן השעורים, מאכל בהמה, רמז שהאדם ישפיל עצמו במיוחד בימים אלו ולכן מתו תלמידי ר"ע דייקא בתקופה זו (ע"י כה"ח סי' סק"ה בשם פרי עץ חיים) כי הזמן עלול להביא ר"ל לחטא אם אין נשמרים. ד. ובשם האריז"ל (פרי עץ חיים שער כב או כד פז, ושער הכוונות דרושים לספיה"ע פ"ו הובא ג"כ בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' מד וסי' ס') הטעם ע"פ סוד (וקרוב לשי' ה"ר ירוחם והשבוה"ל) שהם ימי דינים התלויים בשערות ולכן שלטה מדת הדין בתלמידי ר"ע והעומר מורה לשערות, ולכן אין מגלחין כל ימי הספירה להאריז"ל. וכ"כ בשו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' עו), וסי' צרור המור למוהר"א"ם (פ' אמור הובא בס' ירח למועדים דף יד אות ק'), וע"ע בהרחבת הטעם ע"פ סוד בספר נגיוד ומצוה (עמ' קמב), ובחיד"א (מורה באצבע להחיד"א סי' ח' אות רכא). ה. בסדר היום כתב טעם איסור התגלחת לגדל פרע כ"ז כספירת אשה נדה שסופרת ז' ימים עד שתטהר לבעלה ועיניה תלויות ליום שתזכה לנחת רוח עם בעלה היינו לשבועות ע"ש. וכ"כ היעב"ץ (בסידורו) שהוא כדמיון אשה נדה שמגדלת שערותיה בספירת הז' נקיים.

א. יש נוהגין⁴ אבילות מפסח עד עצרת חוץ מר"ח אייר וסיון.

ב. ויש נוהגין⁵ אבילות מפסח (עד ג' ימי ההגבלה או עד ר"ח סיון) חוץ מר"ח אייר וסיון.

ג. ויש נוהגין⁶ אבילות מא' דר"ח אייר עד ג' סיון.

----- שער הציון -----

⁴ פשוטות דברי הגאונים וכן סתמו הראשונים לאסור המנהג מפסח ועד עצרת שכי"ה גם לטעם השבוה"ל, הרי"ן, ותניא רבתי (הובא לעיל בהע' 3) לפי שהם ימי דין ומשפט רשעים איכא למי"ד שהוא מפסח ועד עצרת, וכתב הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 68) שכפי הנראה מקורו מדרשות מהר"ש אבן שועיב והיא הגה"ה בדברי הרי"ן וייל כמצויין שם. וכן באורחות חיים (ח"ב הל' קידושין עמ' סב, ועמ' קפו) כתב דאיתן אנשים שלא דקדקו עד ל"ג בעומר טועין הן כי מפסח ועד עצרת כי אם ל"ג ימים לבד שבתות וחי' ימי הפסח וגי' ימים של ר"ח עיי"ש. ובתשובת מהר"ש הלוי (סי' ו') כתב שכן המנהג הנכון שלא לישא ולהסתפר כלל מפסח עד עצרת משום תלמידי ר"ע, וגם משום הטעמים ע"פ הסוד, אך מסיק שם דאין לערער על העולם שלא נהגו כן, וכן נהגו הלבוש (סי"ב) המטה משה (סי' תרפח), והא"ר (סק"ו), ועי"ע משי"כ האורחות חיים ורבינו ירוחם (נתיב ה' ח"ד) על מה שנהגו לישא מל"ג בעומר בשם התוספת (הובא בפוסקים ובביה"ל סי' תצג ד"ה יש).

^{4*} מנהג זה הובא במג"א (סק"ה) ע"פ שי' התוס' (הובא בביה"ל סי' תצג ד"ה יש) שסובר שתלמידי ר"ע מתו כל הימים מפסח עד עצרת מלבד הימים שאין אומרים בהם תחנון מעיקר הדין [דהיינו בפסח ושבתות ור"ח אייר וסיון] ומה שלא אומרים תחנון בג' ימי ההגבלה אין זה מדינא דגמ' אלא מנהג שהובא ברמ"א (בסי' קל"א ס"ז ובסי' תצד ס"ג) וכ"כ מחצה"ש (על המג"א שם) ומלבושי יו"ט (סק"ב). ואמנם מסיק במג"א דהרמ"א שלא הביא דעה זו משמע דלא ס"ל הכי. וכ"כ בשו"ת מהרי"ץ דושינסקא (ח"א סי' מה) שאף שגדולי ראשונים ואחרונים הביאו מנהג זה מ"מ לא נראה לרמ"א לנהוג כן, ואנו אין לנו אלא דבריו.

⁵ דרך החיים (דינים הנוהגים בין פסח לעצרת ס"א וס"ד), ותוס' חיים על החי"א (כלל קלא סק"ד), ובפמ"ג (א"א סק"ה) כתב שכן משמע במג"א והובא במ"ב (סקט"ו), וכ"כ בפמ"ג שם שמנהגם לנהוג היתר מר"ח סיון. ועי' בשעה"צ (סק"ג) שתמה מנליה ההיתר דב' סיון. אך הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קנט), והגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 75) תמהו על קושית השעה"צ דהא למנהג זה יש הרבה יותר מל"ג יום והרי לא נהגו איסור רק ל"ג יום, וכשם שבג' ימי הגבלה שנהגו היתר אע"פ שלא נזכר בראשונים והיינו משום שכבר עברו הל"ג יום, ה"נ למנהג זה, וביאר בשו"ת אג"מ שאף אם הם מסתפרים באסרו חג של פסח, עדיין יש בחשבונם ל"ג ימי אבילות שלמים ללא הצורך להסתמך על 'מקצת היום ככולו', שהרי יש כ"ז ימים מחודש אייר [ללא א' אייר שהוא ר"ח וללא ל"ג בעומר] ועוד ו' ימים מחודש ניסן [ללא אסרו חג ולי' ניסן, שהוא ראש חודש] ואם אינם מסתפרים באסרו חג הרי יש בחשבונם ל"ד ימים שלמים. והגרמ"מ קארפ הוסיף להקשות דגם ב' סיון יש בו מעלת "יום המיוחס" שביום זה נאמרה פ' והייתם לי סגולה וכמ"ש העיב"ץ. (ומטעם זה אין אומרים תחנון ביום זה כמשי"כ במ"ב סי' תצד סק"ח) והוסיף שדוחק לומר דבעי' לי' יום רצופין דהא דה"ח מיקל גם בליל ל"ג בעומר, וא"כ לעולם אין ל"ג רצופין, ועוד דלשי' התוס' על כרחך הל"ג יום אינן רצופין, וגם בפמ"ג ובט"ז מבואר דבעי' רק ל"ג ימי אבילות אע"פ שאינן רצופין ולשי' זו מסתפרין עד ר"ח אייר (וכתב שאכן מצא בלקט יושר שכי' דמנהג עירו דהתרומת הדשן שנהגין היתר בכל מר"ח סיון). ואכן מצאתי בשו"ת בית אבי (ח"א סי' נט) ובשו"ת אוריין תליתאי (סי' קט) שהקשו סתירה בדה"ח שכתב בסידורו בדינים הנוהגים בין פסח לעצרת אות א' שנהגים שלא לישא וכו' רק בר"ח אייר ול"ג בעומר ור"ח סיון וגי' ימי ההגבלה ובסוף אות ד' כתב מר"ח סיון ואילך מותר להסתפר ולישא. ובשו"ת אוריין תליתאי כתב מקור לדבריו של דה"ח להקל מר"ח שהוא מדברי המג"א (סי' תקעג סק"א) שכתב אודות תענית חתן ביום חופתו שכתב שמר"ח סיון עד שבועות מתענה, ומבואר שכל ימים אלו מותרין בנישואין. אך לענ"ד אין זה ראיה כלל משום דאפשר דהמג"א מיירי לנוהגים אבילות מפסח עד ל"ג. וליישב קושית השעה"צ מה המנהג להקל בב' סיון עי' בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' כג) שכתב דמנהג לומז'א שמקילין בב' סיון דביום זה נאמר לישראל ואתם תהיו לי ממלכם כהנים וכו' והביאו בשערים המצוינים בהלכה (סי' קכ סקט"ו) ועי' בלחם הפנים על הקיצושי"ע (סי' קכ הובא במנחת העומר סי' תצג סק"א).

⁶ כ"כ המג"א (סק"ה) ע"פ הב"ח והעידו על המנהג האחרונים בסי' תצג ה"ה: החק יעקב (סק"ט), החק יוסף (סק"ט), הערוה"ש (סק"ו), השי"ע הרב (סי' ו') והמ"ב (סקט"ו). והחי"א (כלל קלא ס"א) כתב שזהו מנהג וילנא. ועי"ע ביוסף אומץ

ד. ויש נוהגין⁷ אבילות מב' אייר עד ערב שבועות.

ה. ויש נוהגין⁸ (וכן פסק השי"ע^{8*}) מפסח עד ל"ד בעומר.

ו. ויש נוהגין⁹ (וכן פסק הרמ"א) מפסח עד ל"ג בעומר.

שער הציון

(סי' תתמה) משי"כ בזה. ובפמ"ג (משי"ז סק"א) גם העידו על מנהג זה אלא שכתבו שמקדימין להסתפר כבר מר"ח סיון. ואע"פ שא"כ אין כאן ל"ג יום מ"מ ע"י חכמת שלמה להגר"ש קלוגר (ס"ב בהגה"ה) שקיים המנהג.

⁷ ב"ח (סי"א וס"ג) ועי"פ הרמ"א (ס"ב) דבר"ח אייר מותר להסתפר ובלבד שלא יהא תרתי דסתרי. והובא מנהג זה גם במג"א (סק"ב) וערוה"ש (ס"ה), וכ"כ בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קנב ויו"ד סי' רלג) שכן מנהג קהילתו.

⁸ דרשות מהר"י אבן שועיב (דרשת יום א' של פסח והובא בב"י סי' תצג ס"א), שו"ת התשב"ץ (ח"א סי' קעח), וכן הביא הגרמ"מ קארפ (ה' חג בחג על ספיה"ע פי"ז הע' 78) בשם מטה יהודה, בית דוד, ושולחן גבוה. ובביאור מנהג זה משום דנתקשו הפוסקים (אורחות חיים ח"ב ה' קידושין עמ' סב, והר"י וייל סי' נא) דכיון דקבלה בידינו (וכמש"כ לקמן מהמאירי ועוד) דב"ל"ג בעומר הפסיקו למות והרי בגמ' כתוב מפסח עד עצרת ועי"ז הביאו המנהיג (סי' קו) והתשב"ץ (שם) תירוץ הר"ה דצריך לגרוס מפסח עד "פרוס" העצרת וכיון דאיתא בבכורות (נח). דפרוס היינו ט"ו יום עשו התשב"ץ וב"י חשבון דרך מל"ד בעומר מותר וכמש"כ השיורי כנסת הגדולה (הגב"י סוסק"ב) דכל החשבון הוא עד ולא עד בכלל (ועי' בבית דוד שתמה עליו) ועי' בהע' הבאה דיש ספרדים שנוהגים שמחה גם ב"ל"ג בעומר וכהרמ"א, אך בפרי האדמה כתב שכל זה בחו"ל אבל באר"י נתפשט המנהג כהמחבר, וכ"כ הכה"ח (סקמ"א) בשם תקנות ומנהגים. וכ"כ ביפה ללב (ח"ב בקו"א דף קיט ע"ג) שהאיש הירא את דבר ה' יזהר שלא להקל כהרמ"א להסתפר או לעשות נישואין ביום ל"ג בעומר במקום שנהגו כדעת מרן. וכ"כ בשו"ת יביע אומר (ח"ג סי' כו) ושו"ת יחוה דעת (ח"ג סי' לא, וח"ד סי' לב), ועי"ע בסוף הע' 9 בשם הגר"מ פיינשטיין.

^{8*} ומה שכתב השו"ע עד ל"ג בעומר כתבו הפרי"ח והפמ"ג (סי"א) שכוונתו עד ועד בכלל ומקצת יום ל"ד. אבל בעיני זה היה קשה דא"כ לשון השו"ע בס"א וס"ב שכי' עד ל"ג בעומר אינו מדוקדק ככל הצורך, דהא נוהגין איסור גם ביום ל"ד, דלא הותר להסתפר בבוקר אלא מטעם דמקצת היום ככולו, ואיך כתב נוהגין שלא להסתפר ע"ד ל"ג דאף שנאמר דעד ועד בכלל, דיום ל"ג הוא בכלל האיסור, מ"מ לא יספיק זה כיון דממ"ש אח"כ נראה דעד ל"ד הוא בכלל האיסור. ואח"כ מצאתי שכבר עמד בזה המאמר מרדכי וסיים 'ויש ליישב ועי' בב"ח ואחרונים'. ולפי"ז מש"כ הרמ"א בסעי' א' יומיהו מל"ג בעומר ואילך הכל שרי' כתבו הפרי"ח והפמ"ג שהיינו לשי' השו"ע וכוונתו מל"ד בבוקר. אלא שלפי"ז יש לעיין מה בא הרמ"א להוסיף על כך שהרי גם דעת השו"ע כן. ותירץ הכה"ח (סקמ"א) שאפשר לומר דלפני הרמ"א לא היה כתוב בשו"ע עד ל"ג בעומר, אלא רק בין פסח לעצרת וכגירסת הטור והלבוש וע"כ כתב להגיה מיהו מל"ג וכו'. אך בשו"ת יבי"א (ח"ג סי' כו) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פד אות ט') דחו דברי הכה"ח וכתבו שלשו"ע יום ל"ג בעומר אסור והוסיף בשו"ת מנח"י שאין לבאר את הגהת רמ"א באופן זה, שבא לומר של"ג בעומר בכלל ההיתר אף לשו"ע, שהרי בסעי' ב' לענין תספורת דייק וגרס בשו"ע נוהגין שלא להסתפר עד ל"ג וכו' ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר וכו', ואילו בנישואין בסעי' א' לא הדגיש שאין נושאים עד יום ל"ד בבוקר, ש"מ דס"ל לחלק בזה בין נישואין לתספורת, אך א"א לומר כן, שהרי בב"י מפורש שלהיפך, שדין היתר נישואין מל"ג בעומר נלמד מתספורת, ולפי"ז כשם של"ג בעומר בכלל האיסור כן נישואין. והוסיף המנח"י ליישב דברי הרמ"א מהערת הכה"ח 'מה הוסיף הרמ"א על דברי המחבר בשו"ע' דבא לומר דל"ג בעומר בכלל ההיתר, כדמשמע הלשון מל"ג בעומר ואילך, והא דלא כתב בלשון מחלוקת כמ"ש בסעי' ב', משום דאין מפורש בשו"ע להיפך וכו'.

⁹ המנהיג (סי' קו דף צא ע"ב) כתב שכן מנהג פרובניצא וצרפת, וכ"כ במאירי (יבמות סב:), ח"י ר"א מן ההר (יבמות סב:), תשובת הר"ש משנ"ץ (יבמות סב:), שם בשם המדרש, כלבו (בהל' אישות סי' עה), אבודרהם (סדר ימי העומר), צדה לדרך (מאמר ד' כלל ג' פי"ג). [ובטור (ס"ב) הביא כן לענין תספורת ולא לענין נישואין ועי' בב"י ובמטה משה (סי' תרפח) שכתב דלאו דוקא וה"ה לנישואין שמותר מל"ג בעומר והטור נקט חדא מילתא, אך עי' לקמן שכתבנו בשם הגר"ר משה מרדכי קארפ שאין זה מוכרח דאולי הטור ס"ל כהט"ז ודינם חלוק]. ובביאור מנהג זה הוא כמו מנהג המחבר ואף דלפי החשבון המדוקדק של פרוס העצרת, יוצא עד ל"ד בעומר כבר כתב במהריקש (סי' צח) ד"פרוס" - לאו דוקא פרוס [ולעולם יכול להיות יום או יומיים יותר, דפרוס הוא תקופה, ואף יום או יומיים קודם חשוב פרוס העצרת] וכתב שכן נראה ממה שנהגו בכל המקומות לישא אשה ביום ל"ג ושלא לומר תחנונים ביום ל"ג ואיך שיהיה מנהגם של ישראל תורה, ואין לבטל מה

ז. ויש נהגו¹⁰ להקל מר"ח אייר עד ל"ג בעומר אך לא קיי"ל הכי דהווי תרתי דסתרי¹¹.

ח. ועי' לקמן בענין מנהג אר"י.

וכל האמור הוא חוץ מל"ג בעומר שבו נוהגים היתר [מלבד שי' המחבר ודעימיה שנהגו היתר רק בל"ד בעומר¹²] משום שקבלה בידינו מהגאונים¹³ [ויש שכתבו¹⁴ כן בשם המדרש] דתלמידי ר"ע פסקו מלמות בל"ג בעומר, ומחמת שהוא יום הלולא דרשב"י^{14*}.

תספורת

וכל זה לענין נישואין אבל לענין תספורת אף שמדינא דינו שוה לגמרי לנישואין¹⁵, וי"א¹⁶ שאף קל מנישואין (עי' הע' 16), מ"מ כתבו הפוסקים¹⁷ שבזמננו פשט המנהג אף איסור תספורת בכל מקום וכן

----- שער הציון -----
שנהגו בכל תפוצות הגולה לעשות ביום ל"ג בעומר יום שמחה. ומטעם זה כתבו הרבה מפוסקי ספרד [שיוכנה"ג (הגב"י סק"ג), פרי"ח (סק"ב), מהריק"ש (סי' צח), וזכור לאברהם (ח"א אות ע')]. שכן המנהג בקושטא ובכל המקומות דהרבה מקומות נוהגין היתר נישואין בל"ג בעומר ושכן המנהג שמרבים בו בשמחה, וכ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח סי' קס) דכפי הנראה גם אצל אנשי ספרד נוהגין שמחה בל"ג ורבים מהספרדים נוהגין כאשכנזי בזה. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פג אות ח' וסי' פד) שכתב שאע"פ שגם הספרדים נוהגים שמחה בל"ג בעומר מ"מ אין מסתפרים ואין נושאין נשים בו ואין דברים אלו מהווים סתירה, ועיי"ש עוד מה שכתב ליישב מנהג הרבה ספרדים שנוהגים לעשות נישואין בל"ג בעומר. אך הגר"ש וואזנר כתב (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קסח אות ה') שהנוהגים שלא להסתפר בל"ג בעומר כדעת המחבר, או בליל ל"ג בעומר כדעת הרמ"א ה"ה שאסור להם לשמוע כלי זמר וכד'. אמנם דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' שפ) שאף שמעיקר הדין אסור, מ"מ נהגו להקל ולזמר לכבוד הילולת רשב"י.
¹⁰ מהר"ם די לונזנו, מהריק"ש בערך לחם (הובא בפר"ח סק"ג), וכנה"ג, ועיי"ש בשו"ת מלמד להועיל (ח"א סי' קיג סק"ב) שכתב שהמנהג בברלין מקדמת דנא, לנהוג אבילות לענין נישואין מבי' אייר עד כ"ט בו ועד בכלל. ועי' בלקט יושר (חאו"ח עמ' 97).

¹¹ הג"ר משה מרדכי קארפ (הלי' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 48).

¹² ועי' בהע' 9 שכתבנו שיש כמה מפוסקי ספרד שנוהגים בל"ג בעומר היתר כהרמ"א עיי"ש.

¹³ כ"כ המאירי (יבמות סב:).

¹⁴ כ"כ בחי' ר"א מן ההר ובתשו' מהר"ם מרוטנבורג (יבמות סב:).

^{14*} עי' בביה"ל (ד"ה יש) שכתב בשם הפמ"ג שאולי יש איזה טעם דבחרו ביום ל"ג בעומר דווקא להסתפר בו וכו' ובאמת הטעם מבואר בערוה"ש (סי'ה) שכתב שבל"ג בעומר בעצמו מותר נישואין ותספורת, מפני שמוחזק לנו לוי"ט, ומרבים בו קצת בסעודות, ואומרים שביום זה לא מתו כלל, ואח"כ חזרו ומתו. וי"א שהטעם לשמחה ביום זה זהו משום דזה יום הילולא דרשב"י ויש חולקים שביום זה לא נפטר רשב"י עי' בזה בס' בין פסח לשבועות להגר"צ כהן (פרי"ח סעי' א-ג) שהביא השיטות בענין יום פטירת רשב"י ועיי"ש שהביא מעוד אחרונים עוד טעמים לשמחה ביום זה. עי' בזה גם בפסקי תשובות (סי' תצג אות ח). ועי' בלקט יושר (חאו"ח עמ' 97) בשם רבו בעל התרה"ד שסובר שהיתר התספורת בל"ג בעומר לנוהגים איסור גם אחריו אינו אלא אם עדיין לא עבר רוב היום או לא אכל סעודת היום.

¹⁵ וכמש"כ הבי"י (סי'ב), בי"ח (סק"א), מג"א (סק"ב), לבוש, שכנה"ג (הגב"י סק"ג), פרי"ח (סי'ג), עולת שבת (סק"ו), חק יוסף (סק"ח), והובא לדינא במ"ב (סק"ה) ובכה"ח (סי"ק יב, מב, ומה).

¹⁶ כן כתבנו לקמן בשם הטי"ז ושכן משמע בטור שכן הבי"ח דייק מלשונו וזאת משום שמנהג האיסור מתחילה היה על נישואין, ולענין תספורת החלו לנהוג בדורות המאוחרים במקצת מקומות ולא כולם נהגו בזה איסור. ואכן הרדב"ז (סי' תרפז) העיר שיש מקומות שנהגו בזה היתר לגמרי [וכן היה מנהג תימן כמש"כ הגרמ"מ קארפ (בהלי' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 82)] וכן בזרע אמת (אות תקנו) כתב דהרבה מקומות נוהגים היתר בתספורת.

¹⁷ בי"ח (ס"א), ומטה משה (סי' תרפו), לבוש (סעי' א וב'), ערוה"ש (סי'ב), ילקוט מעם לועז (בראשית פ' ויצא עמ' תקעה ויקרא פ' אמור עמ' רפ), וסידור בית עובד (דינים הנוהגים בימי העומר אות א'), ובפרט שבאורחות חיים (ח"ב הלי'

סתומת הש"ע והרמ"א (סי' תצג ס"ב) ולא הזכירו כלל שום מקומות שנוהגין היתר בזה. ורבים נוהגין להחמיר על עצמם ע"פ האריז"ל שלא להסתפר כלל בכל ימי הספירה.¹⁸

ובט"ז (סי' תצג סק"ב) ועוד פוסקים¹⁹ כתבו שהמנהג שלא לישא כלל מפסח עד עצרת ורק לענין תספורת נוהגין היתר אחר ל"ג בעומר, וביאר הט"ז דעיקר הטעם משום תלמידי ר"ע דפסקו מלמות בל"ג בעומר, ומכאן ואילך שרי, ומ"מ משום גזירות תתנ"ו והגזירות של מסעי הצלב נוהגין אבילות אחר ל"ג בעומר עד עצרת, אך זהו רק לענין נישואין שיש בו ריבוי שמחה ולא לענין תספורת ולכן מקילין בתספורת אחר ל"ג בעומר.

ובטור (סי' תצג ס"א) כתב וז"ל: "נוהגים בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת וכו' ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר ויש מסתפרין מל"ג בעומר ואילך". וכתב הב"י (שם) דהטור כתב תספורת ולא דוקא וה"ה לנישואין והטור נקט חדא מילתא ע"ש. אמנם יש שכתבו²⁰ שמלשון הטור משמע שלנישואין כ' בכל המקומות בין פסח לעצרת, ורק בתספורת חילק בין ל"ג בעומר לקודם לכן. ומה שתמה הב"י מאי שנא תספורת מנישואין, כבר נתבאר לעיל דמנהג הגאונים היה רק על נישואין, ובדורות המאוחרים הוסיפו בה תספורת, ויש מקומות שלא קיבלו למנהג זה, ושפיר י"ל דמנהג הנישואין כבר נקבע בכל המקומות למפסח ועד עצרת, ולא חילק הטור לענין ל"ג ואילך רק לענין תספורת דקילא. והוסיף שאמנם כדברי הב"י כבר מבואר בכמה ראשונים דמקומות אלו אף נישואין נשים מל"ג ואילך ומנהג זה הובא ברמ"א (סי' תצג ס"א). ובזה ביאר דברי הט"ז דלענין נישואין חוששין לפשטות תשו' הגאונים דמתו עד עצרת ורק לענין תספורת שאינו עיקר המנהג אלא מנהג מאוחר סומכין על שיטה זו לענין גילוח מל"ג בעומר ואילך.

ביאור המנהגים

ובביאור חילוקי המנהגים ביאר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנט) שטעם המנהגים של המחבר והרמ"א שנוהגים אבילות מפסח עד ל"ג או ל"ד בעומר וכן המנהג הנוסף שהובא במג"א שיש לנהוג אבילות מפסח עד שבועות חוץ מר"ח אייר וסיון, טעמם אחד הוא שיש לנהוג אבילות בימים שבהם מתו תלמידי ר"ע, ומשום כך נחשבים הם למנהג אחד.

והטעם במנהג שהובא במג"א לנהוג אבילות עד שבועות [חוץ מר"ח אייר וסיון] זהו ע"פ שי' התוספת²¹ שסובר שתלמידי ר"ע מתו כל הימים מפסח עד עצרת מלבד הימים שאין אומרים בהם תחנון דהיינו בפסח ושבטות וג' ימי ר"ח, ורק בהם אין נוהגים אבילות.

----- שער הציון -----
קידושין) הזכיר גם מנהג תספורת יחד עם מנהג נישואין מתשו' הגאונים. וכן בראשונים [רבינו ירוחם (נתיב ה' ח"ד), ואבודרהם (סדר ימי העומר), וכ"ה בטור ס"ב] מבואר דיש מקומות שנהגו שלא להסתפר.
¹⁸ כמש"כ בפרי עץ חיים (שער כב/כד פ"ז) ובשער הכוונות (דרושים לספיה"ע פ"ו) שהם ימי דינים התלויים בשערות ולכן אין מגלחין כל ימי הספירה ואפי' בל"ג בעומר עד שבועות וע"ע בהע" 3 אות ד'.
¹⁹ וכ"כ תלמיד הרוקח (באסופות סי' שפב), ערוה"ש (ס"ב), אוצר כל מנהגי ישרון (עמ' 31 בהע' שבשולי העמוד), וסי' מנהג טוב.
²⁰ הג"ר משה מרדכי קארפ (הלי' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 69) וכן דייק מלשון הטור בשכנה"ג (הגהות טור אות ב').

²¹ מוזכר בפוסקים והובא בביה"ל (סי' תצג ד"ה יש נוהגים).

אך שאר המנהגים שנוהגים אבילות מר"ח אייר או מפסח עד ג' ימי ההגבלה ג"כ טעמים אחד הוא שיש לנהוג ל"ג ימי אבילות כנגד ל"ג הימים שבהם מתו תלמידי ר"ע אלא שאין מדקדקים לנהוג אבילות דוקא בימים שבהם מתו, ומשום כך נחשבים למנהג אחד.

ולפי"ז כתב שמה שכתב הרמ"א (ס"ג) שלא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה משום לא תתגודדו, אין זה אלא כשמקצת בני אדם נוהגים כמנהג הרמ"א או המחבר ומקצתם נוהגים כשאר המנהגים, אבל כשמקצתם נוהגים כהמחבר ומקצת כהרמ"א וה"ה כשמקצתם נוהגים כאחד משאר המנהגים ומקצתם נוהגים כמנהג אחר משאר המנהגים אין בזה משום לא תתגודדו. עוד כתב שדברי הרמ"א לא שייך אלא בעיר שכולם נזקקים לרב אחד וביהמ"ד ושאר צרכי קהילה אחד, אבל בעיירות גדולות בימינו שמקובצים יהודים ממקומות שונים ויש הרבה בתי כנסיות ובתי דינים ומורי הוראות וקהילות נפרדות, אין לאדם להתנהג אלא כמנהג קהילתו, ואין בזה משום לא תתגודדו^{21*}, ויש הסובר²² להיפך (ועי' לקמן במקום שאין מנהג קבוע).

אבילות בחוה"מ פסח

ולפי האמור לעיל בשם התוס' פשיטא שבחוה"מ אין נוהגים אבילות [והיינו בדברים המותרים להסתפר בחוה"מ כמבואר בסי' תקלא ס"ז] משום דבחוה"מ אין אומרים תחנון ובימים אלו לא מתו תלמידי ר"ע אך לשי' המחבר דנוהגין אבילות עד ל"ד בעומר או לשי' הרמ"א עד ל"ג, א"כ על כרחך שימי חוה"מ הם בכלל מנין ימי האבילות, ולכן יש פוסקים²² שכתבו שהנוהגין אבילות בר"ח אייר וסיון אף בחוה"מ אין להסתפר דלא עדיף מר"ח.

ואמנם בישועות יעקב (סי' תצג סק"ב) כתב דאין להחמיר בזה מג' טעמים. א. דהרי התוס' ס"ל דברגל לא מתו. ב. דלהרמב"ם כשמת לו מת ברגל אינו נוהג דברים שבצינעה כלל. ג. דהרא"ש ס"ל דלענין אבילות אינו נוהג איסור אבילות רק מה שאסור.

ועוד יש שכתבו²³ דאף להשי"ע והרמ"א דאחר ל"ג או ל"ד אין נוהגין אבילות, כבר נתבאר דלשיטתם לאו משום מנין ל"ג יום הוא דזוהי שי' התוס', ולהתוס' אדרבה אחר ל"ג מתו [ומונין רק ל"ג ימי אבילות] אלא משום דקי"ל דבל"ג בעומר פסקו מלמות כמשי"כ גדולי הראשונים בקבלה מהגאונים או בשם המדרש ע"פ גירסתם עד פרוס העצרת, ואין נפק"מ כלל כמה הם ימי האבילות, וכשם דלא פליגי על התוס' בהא דבשבתות לא מתו, ה"ה דלא פליגי עליהו דבפסח וחוה"מ לא מתו כיון דזמן שמחה הוא, ומה שאמרו דמפסח ועד עצרת היינו מלאחר פסח עד עצרת, וחילוק גדול יש בין חוה"מ שנוהג בו שמחה לר"ח, דבודאי לא התחילו למות בזמן שנוהג שמחה, משא"כ בר"ח דאין נוהג שמחה ועוד בפסח

----- שער הציון -----
^{21*} ועי' בשי"ע הרב (ס"ז) שכתב שאיסור "לא תתגודדו" הוא אפי' באופן שיש לחוש למחלוקת, כגון שרבים מאנשי המקום נוהגים כך ורבים נוהגים כך ואינם מקפידים זה על זה כלל. ועי' בס' בין פסח לשבועות להגר"צ כהן (פ"ח הע' לח) בענין איסור לא תתגודדו.

²² באר היטב (סוסק"ט) בשם שו"ת נאמן שמואל (סי' ו).
^{22*} א"ר (סק"ו). וכן דייק הגרמ"מ קארפ (הלי' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 93) מדברי הפמ"ג שכתב דריקודין ומחולות של רשות יש לאסור בחוה"מ פסח ועוד כתב דלשי' התוס' מותר להתגלח בחוה"מ לאותם המותרים להתגלח בחוה"מ. ודייק הגרמ"מ קארפ שדוקא לשי' התוס' הוא דמותר דהא ברגל לא מתו אך בלא שי' התוס' י"ל דאע"ג דבחוה"מ עצמו מותרין להתגלח, מ"מ אם נוהג בחוה"מ גם אבילות דספירה י"ל דחמיר טפי כיון דבי' איסורים באו יחד דחוה"מ ודספירה עיי"ש עוד.

²³ הג"ר משה מרדכי קארפ (הלי' חג בחג שם).

לפניו עדיין לא התחילו למות רק אחר הפסח, משא"כ ר"ח שלפניו ולאחריו כבר מתו ופרצה המגיפה וי"ל דלא הפסיקה ולכן שפיר י"ל דלכ"ע אין נוהג אבילות בחוה"מ פסח.

ואכן, יש פוסקים²⁴ שחולקים וסוברים שאין להחמיר בחוה"מ כמו בר"ח, דשאני חוה"מ מר"ח שאין נוהג אבילות משא"כ ר"ח דנוהג בו אבילות, ולכן אף למנהג המחבר שאין מסתפרים בר"ח י"ל דמסתפרין בחוה"מ דחמיר טפי, דאסור לנהוג בהם אבילות.

וכל האמור הוא דוקא לנהגין אבילות מפסח עד ל"ג או ל"ד בעומר שכדי להשלים ל"ג ימי אבילות צריכים לנהוג אבילות גם בחוה"מ אך לנהגים אבילות מב' דר"ח אייר עד ג' ימי ההגבלה כתבו הפוסקים שמותר להם להסתפר בחוה"מ למי שמותר להסתפר בחוה"מ. וכ"ש²⁵ לנהגין אבילות מפסח עד ר"ח סיון או ג' ימי ההגבלה שיש להם בלא"ה מנין ל"ג ימי אבילות ויותר שמותר להם להסתפר בחוה"מ למי שמותר לו להסתפר בחוה"מ.

וכן המסתפרים בר"ח כתבו הפוסקים²⁶ שכש"כ בחוה"מ שמותר למי שמותר לו להסתפר בחוה"מ.

מקום שאין מנהג קבוע

מקומות שאין להם מנהג קבוע יכולים בין היחידים בין הציבור לבחור להם מנהג של אחד המנהגים, שהוזכרו לעיל²⁷. אבל אין להקל בקולות ב' המנהגים יחד דהוי כתרתי דסתר²⁸, ומ"מ יכולים להחמיר כחומרת ב' מנהגים מחמת הספק ואין בזה משום הכסיל בחושך הולך כיון שעושה מחמת הספק²⁹, אבל מן הדין אף במקום ספק יכולים לבחור איזה מנהג שירצו ואין צריך לחוש שמא יש מנהג אחר³⁰, אך אם ידוע במקום שיש שם מנהג קבוע של הציבור אין היחיד יכול לשנותו ולא נחשב מנהג קבוע אלא כשכל הציבור נוהגין כן מתחילה בהסכמת זקני העיר³¹.

ונחלקו הפוסקים במקום שאין מנהג קבוע אם יכולים בשנה אחת לנהוג לענין נישואין כמנהג אחד ולשנה אחרת כמנהג אחר דיי"א³² שכל שקיבלו עליהם ל"ג יום משנה שעברה כבר נעשו ל"ג ימים

----- שער הציון -----

²⁴ כה"ח (סק"ב) בשם שו"ת בית דוד (סי' רעח) ובדבריו השיג על השיכונה"ג (הגב"י אות ז) שכתב להחמיר בחוה"מ כמו בר"ח.

²⁵ שו"ת דבר משה (ח"א סי' לב). וכ"פ הגרמ"מ קארפ (הלי' חג בחג שם).

²⁶ שו"ת בית דוד (סי' רעח). וכן משמע מהא"ר (סק"ו) שכתב שלמנהגנו שמחמירין שלא לישא אשה בר"ח אייר וסיון אף בחוה"מ פסח אין להסתפר דלא עדיף מר"ח ומשמע שהנהגים להסתפר בר"ח אז כ"ש בחוה"מ שמותר למי שמותר לו להסתפר בחוה"מ.

²⁷ חק יעקב (סק"ב), ש"ע הרב (סי' ז), מ"ב (סק"י), וכה"ח (סק"א).

²⁸ כ"כ הרמ"א (סי' ג).

²⁹ מג"א (סוסי' תצג), חק יעקב (סק"א), חק יוסף (סק"י), ש"ע הרב (סי' ז), וכה"ח (סק"א), ומ"ב (סק"י). ועיי' בפמ"ג (א"א סק"ו) שכתב שכ"ז הוא לתוסי' (ר"ה יד: ד"ה מכסיל) אך לרש"י (שם ד"ה מקולי) כן הוי כסיל בחושך. ועיי' בהגהות מהרש"ם לספר אר"ח (סק"ז) ובשו"ת רשד"ם (סי' מ) וביושעות יעקב (סק"ג) בענין זה.

³⁰ חק יעקב (סק"ב), שו"ע הרב (סי' ז), ומ"ב (סק"י). וטעמם משום דספק אבילות ישנה להקל. וכתב הגרמ"מ קארפ (הלי' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 89) דאף דחק יעקב גופא החמיר בשבוי"י שלא להקל נגד המנהג בפרהסיא, וזהו דוקא כשיש מנהג קבוע, ובספיקא דשרי אין כאן דררא דסכנתא כלל.

³¹ ט"ז (יו"ד סי' קצב סוסק"ב), ונודע ביהודה (יו"ד סי' נב).

³² שו"ת דבר משה (ח"א סי' לב הובא בגיליון רע"א השלם לסי' תצד).

קבועים במנהג אבותיהם לנהוג בהם אבילות וא"א לשנותם. אמנם הרבה פוסקים³³ ס"ל שמותר לעשות שנה אחת כמנהג אחד ושנה אחרת כמנהג אחר, וגם באותה שנה יכול לנהוג לענין תספורת כמנהג אחד ולגבי נישואין כמנהג אחר. וי"א³⁴ שאין להתיר אלא במקום צורך ודחק דהיינו למי שלא קיים פו"ר והזמן דחוק לו.

ובזמננו שמקובצים בכל עיר ועיר בעלי מנהגים שונים כתב בלוח ארץ ישראל³⁵ שהמנהג באר"י לנהוג איסור תספורת ונישואין מפסח עד ר"ח סיון ולא עד בכלל. וי"א³⁶ שמן הראוי באר"י לא לקבוע נישואין במשך כל ימי הספירה חוץ מל"ג בעומר שנוהגים היתר. ועי' הערה³⁷.

וכ"ז לאשכנזים אבל לספרדים באר"י שנוהגין כהמחבר וקיבלו לנהוג ל"ד ימי אבילות רצופין עד ל"ד שפסקה המיתה לשיטתם [ולשי' מיום ל"ד והלאה מותרים בהכל] ולכן לדידהו אין יכולים בשנה אחרת לנהוג כבני אשכנז, מלבד לענין ל"ג בעומר במקום שיש קהילה אשכנזית י"א³⁸ שיכולים לנהוג נישואין

----- שער הציון -----

³³ שו"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' קנט) ושו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פ"ד) בשם החת"ס (או"ח סי' קמב). ולפי"ז פסק הגר"מ פיינשטיין שעיר גדולה כבדוקלין שנתקבצו שם מכל המקומות שאין לחוש למחלוקת כלל, ורשאי אדם לנהוג שנה אחת כמנהג זה ושנה אחרת כמנהג אחר אם טעמם שווה, וכן מותר לרב לסדר קידושין לאדם הנוהג במנהג מסוים ולאדם אחר הנוהג כמנהג שונה. ואפי' באותה שנה. וכ"כ בשו"ת מהרי"ץ דושינסקי (ח"א סי' מה) ובשו"ת הריב"א (סי' כ) עיי"ש.

³⁴ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 87) כתב שכן מבואר בחת"ס עיי"ש.

³⁵ כ"כ הגרמ"מ טיקוצינסקי בלוח אר"י וכן בספריו ספר ארץ ישראל (סי' יח), וסי' עיר הקודש והמקדש (ח"ג פכ"ה עמ' שנב). ועי' בס' בין פסח לשבועות להגר"צ כהן (פ"ח הע' לא) שכתב שלא נמצא מקור קדום למנהג זה ולא ידע טעמו, ועיי"ש שכתב שאולי חישוב ל"ג יום מלבד שבתות שזה יוצא בדיוק ל"ג יום. והגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג שם הע' 49) ביאר טעם המנהג דהואיל ולרוה"פ יש לנהוג איסור ל"ג ימים רצופים מפסח עד ל"ג בעומר, וכן דעת המחבר והרמ"א מעיקר הדין, דלתוס' פסקו מלמות רק בפרוס העצרת דהיינו בל"ג בעומר או בל"ד בעומר, לכן לא רצו להקל בר"ח אייר, ומ"מ נהגו איסור אחר ל"ג בעומר שהרי לשי' התוס' הם ימים שאומרים בהם תחנון, ולתוס' עדיין נוהגין אבל וכמ"ש באורחות חיים והר"י משמם. ורק מר"ח סיון ועד שבועות שהם ימים שאין אומרים בהם תחנון ולכ"ע לא מתו נוהגין היתר. עכ"ל. אבל לכאז"ל צ"ע מדוע נוהגים היתר מר"ח סיון, ואת"ל משום שזה ימים שאין אומרים בהם תחנון כמו שנפסק ברמ"א (סי' קלא סי' וסי' תצד ס"ב) ומקורו מהגהות מימוניות (הל' תפילה פ"ה ה"ט אות ש') בשם רבינו יהודה הלוי ותשובת רבינו שמחה שברוקח, הרי כבר הבאנו לעיל בשם המלבושי יו"ט (סק"ב) והמחצה"ש (סק"ה) שמה שתוס' אומרים שתלמידי ר"ע לא מתו בימים שא"א בהם תחנון זהו דוקא בימים שא"א בהם תחנון מעיקר הדין ולא מטעם מנהג [ולכאז"ל צ"ב דהרי כל הימים שא"א בהם תחנון הוא מנהג שהרי לא נזכר בגמ' מתי לא אומרים תחנון מלבד שבת ור"ח אבל פורים וחנוכה ושאר ימים שא"א בהם תחנון הוא מנהג שמוזכר ברמב"ם (הל' תפילה פ"ה ה"ט) וא"כ צ"ב מה הכוונה מעיקר הדין ואמר לי ת"ח אחד שהימים שא"א בהם תחנון מעיקר הדין הכוונה לימים שאסורים בהספד ותענית ואח"כ ראיתי שכן מוכח מהמלבושי יו"ט שהכי כתב וז"ל: "ומפני כן נראה בעיני למלאות המספר במקום השבת החסר יום אסור חג שאסור בהספד ותענית ואין אומרים בו תחנון כבסימן תצד ס"ב אבל שאר ימים דמסיון עד עצרת שא"א בו תחנון שאינו אלא מנהגא בעלמא אינן במנין לכ"ע" ומפורש בו כן להדיא. ולכן צ"ב שהרי מר"ח סיון אין ימים שאסורים בהספד ותענית] וצ"ע על מה סמכו להקל. ואפשר שאולי מטעם זה פסק הגר"ש וואזנר (וכדלקמן הע' הבאה) שמהראוי לא לקבוע נישואין במשך כל ימי הספירה חוץ מל"ג בעומר.

³⁶ הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לח).

³⁷ אך דעת הגר"ש אלישיב דלדידן דנוהגין איסור מפסח עד ר"ח סיון כיון שיש הרבה יותר מל"ג יום אז אין מקום להחמיר מר"ח סיון ולכ"ע נוהגין היתר בר"ח סיון, וכן הביא הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג שם הע' 77) בשמו וכתב שהורה לנו לעשות נישואין ביום ר"ח סיון ללא סייג וסידר בעצמו קידושין.

³⁸ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג שם הע' 87).

במקום צורך בל"ג בעומר. לפי שהרבה מבני ספרד הקילו בנישואין בל"ג (וכדלעיל הע' 9), וגם השתא הוא נמצא בקהילה אשכנזית.

ועיר שיש בה כמה קהילות (וכן הוא ברוב ערי אר"י ובערים גדולות שבגולה) יכולה כל קהילה לנהוג כמנהגה ואין בזה משום לא תתגודדו³⁹, וכן אם יש בעיר אחת ב' קהילות כגון ספרדים ואשכנזים לא שייך בהו לא תתגודדו⁴⁰.

ואע"פ שמנהג אר"י הוא לנהוג אבילות מפסח עד ר"ח סיון, מ"מ בכמה ישיבות חשובות הקילו להסתפר מל"ג בעומר ואילך כמש"כ הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 69) שכן נהגו בכמה ישיבות וכתב די"ל דסמכו על דברי הט"ז (כמו שנתבאר לעיל) אך כתב להכריע וזהו לשונו: "ונראה דאם הנידון בבחור שגדלה בלוריתו וכדו' בודאי יש לגלח אז⁴¹, אבל אם הנידון על גלוח הזקן במספרים כעין תער, וכדו' בודאי יש למנוע אז, ואף כל השנה יש למנוע התגלחת במכונה, כי קשה מאד שלא להכשל במכונה בלאוין חמורים, גם אם מדובר במכונות מיוחדות וכדו' וכבר הורה מרן החזו"א זצ"ל דבחור ישיבה יש לו להשאיר הדרת פנים שלו ולא ישלח ידו להשחיתה, ובמקום צורך גדול לא יעשה אלא בסם ואבקה וכדו' עכ"ל. ובמקום אחר (הע' 49) כתב וז"ל: "ובמקום צורך ודחק יש להתיר

----- שער הציון -----

³⁹ שו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' קמג וסי' מ'), פרי"ח (סי' תצו סי"ט) בשם תשו' מהר"א מזרחי (ח"א סי' יג), שו"ת חת"ס (ח"ו סי' א'), שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פג), וכן פסק הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ חאו"ח ח"א סי' קנט).

⁴⁰ עין הרועים למהרש"ם (ערך לא תתגודדו בשם אר"י אות ל'), וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פג). ועיי' בערוה"ש (סי"ח).

⁴¹ ובענין איסור גידול בלורית כבר הארכנו בקונטרס על חודש אלול שבשו"ת קרן לדוד פוסל (סי' כד) את המגדל בלורית מלהיות ש"ץ ובפרט בימים נוראים, עוד כתבנו שם שמלבד מש"כ המ"ב (סי' כז סקט"ו) שהוא שחץ וגאווה וחציצה לתפילין, ובחתן סופר (שער הטוטפות סי' כז) כתב שזה מגונה ומכוער מאד, הוא גם חשש איסור דאורייתא כמש"כ הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"א סי' מב) שהמהר"א מבעלז ביקש ממנו לומר לבני הישיבות שיש חשש איסור דאורייתא בגידול בלורית. ולענין עצם איסור בלורית משום "ובחוקותיהם לא תלכו", בב"ח ובט"ז ובעוד פוסקים ביו"ד (ריש סי' קעח) מפורש שדברי הרמב"ם אמורים גם לענין המשייר בלורית מלפניו שכן דרך הגויים. והגר"מ שטרנבוך כתב שיש לדון גם מצד איסור "לא ילבש" דתיקוני שיער מתיקוני הנשים. והג"ר בנימין זילבר בבית ברוך על החי"א כתב שפלא שפשתה מספחת זו גם אצל בני תורה. והסיבה שבכמה מקומות העלימו גדולי ישראל עיניהם, כתב הגר"מ שטרנבוך שהוא משום כשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו', וכדי לא לרחק נערים אלו ומשפחתם. אבל באלו בני תורה אשר איכשר דרא ומדקדקים באורחותיהם שיהיו ע"פ דרך התורה ללא חששות ופקפוקים, כתב הגר"מ שטרנבוך שיש למחות בתוקף על גידול בלורית, שמלבד אשר לכל מי אשר ירא"ש בלבו יש לו לחשוש לשיטת הפוסקים שיש בזה איסור תורה דבחוקותיהם לא תלכו". ויש בזה ג"כ גירוי היצר הרע כמו שמובא במדרש רבה (בראשית פרשה כב אות ו') וכ"כ המהר"ח פלאגי (רוח חיים יו"ד סי' קעח) שיש בו גם סרסור לדבר עבירה וכדאיתא בגמ' נדרים (דף ט ע"ב) ובזה"ק (ח"א דף קסו ע"ב) "סלסול שיער מסטרא היצר הרע הוא למושכו לגיהנם, ובצוואת ר"י החסיד (נד, ובדפוס אחר אות סח, וזה ע"פ גרסת השבעים תמרים מהדו"ב אות סח) מזהיר לא לגדל בלורית כי הוא עוון פלילי, וכנראה שיש בו גם משום סכנה כמש"כ בס' שמירת הגוף והנפש (סי' סז ס"ב), וכל המנהיג ומרגיל את בנו בדרך הזה כתב הבני יששכר שגדול עוונו מנשוא ועתיד ליתן את הדין. ומרן החת"ס והכת"ס (הובא בשו"ת דעת סופר ח"א סי' ה') היו מקפידים מאד על תלמידיהם שלא יסלסלו שיערם וכ"ש לילך בלורית לא יראה ולא ימצא בחור כזה בשיבתם. ועיי' בסידור חלקת יעקב בשם האדמו"ר מביאלה (הו"ד בפסקי תשובות סי' כז הע' 73) שכל שמשאיר שערות מלפניו ארוכים משאר שערות ראשו הרי זה בגדר בלורית, ובספרו כתב דברים חריפים וחוצבים נגד בלורית מפי ספרים וסופרים, ועוד האריכו בזה בשו"ת דעת סופר (ח"א סי' ה'), וחתן סופר שם, שו"ת קרן לדוד (סי' י), שו"ת מנחת יצחק (הובא בפסקי תשובות סי' כז הע' 73), ושו"ת דברי יהושע (ח"ד סי' י"ד) דברים חוצבים נגד מגדולי בלורית.

להסתפר בו, כמו לבחור שגידל "בלוריתו" והולך לישיבה בתחילת הזמן, שאז בודאי מצוה עבד להוריד הבלורית, בר"ח אייר ואפשר שיש להתיר זה בכל העומר וגם משום מצות תפילין⁴² ואכ"מ" עכ"ל.

----- שער הציון -----
⁴² וכמו"כ לגבי חוה"מ כתב הדעת תורה (סי' תקלא ס"ב), וכן דעת הגרש"ז אויערבאך (שולחן שלמה עמ' ריז הע' ג') והגר"ש אלישיב (ס' הזכרון מבקשי תורה חוה"מ עמ' תסח) שמותר להסתפר בחוה"מ כשיש צורך מצוה בדבר, וכן הנוהג להניח תפילין בחוה"מ והיה שערו מגודל שמותר לו לקצץ את שערו במקום התפילין כדי שלא יחשב חציצה בהנחתן - כ"ד הגרש"ז א.

פרק א' - דיני תספורת בימי ספיה"ע

תספורת בחוה"מ פסח

א. כל אותן המותרים להסתפר בחוה"מ כבסימן תקלא ס יש לומר דגם בספירה שרי, דלא עדיף מחוה"מ¹.

תספורת בר"ח אייר

ב. כתב השי"ע (סי' תצג ס"ג) שיש נוהגים להסתפר בראש חודש אייר וטעות הוא בידם. אמנם יש המתירים² להסתפר בר"ח אייר מבי' טעמים א. משום³ דלתוס' בזמן שאין אומרים תחנון לא מתו ובר"ח א"א תחנון. ב. משום⁴ דימי ר"ח אסורים בהספד ותענית ואין אבל זה שהוא תלוי במנהג נוהג בהם, ואתי מנהג ומבטל מנהג בטעמא כל דהו⁵. ויש עוד טעמים⁶.

תספורת בר"ח אייר שחל בשבת ובער"ש או ביום א'

ג. גם בר"ח אייר שחל בשבת, שיש בשבת זו תוספת שמחה, שבת ור"ח, י"א⁷ שאסור להסתפר בע"ש. אמנם הכרעת רוב הפוסקים⁸ להתיר בכה"ג להסתפר בער"ש מפני כבוד השבת וכן פסק המ"ב (סי' תצג סק"ה), אלא שנחלקו הפוסקים במה דברים אמורים, דיי"א⁹ דהמ"ב כתב כן לאותן הנוהגין שלא להסתפר מל"ג בעומר ואילך, אבל לנוהגין להסתפר מל"ג בעומר ואילך אפשר שאסור להסתפר אפי' בער"ש של שבת שחל בו ר"ח אייר, דאם יסתפר הרי יחסר לו ל"ג ימים והרי לכ"ע צריך לנהוג איסור

----- שער הציון -----

- ¹ ביה"ל (סי' תצג ד"ה נוהגים) בשם הפמ"ג (משב"ז סק"א). ועי' בשו"ת אג"מ מה שהקשה על הביה"ל.
- ² שו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרפז, ובשו"ת הרדב"ז שלפנינו הוא בסי' תתקלה), וכן נהג בעצמו להסתפר בר"ח, פרי"ח (סי' ג) בשם מהר"ם לונזאנו ומהריק"ש, כנה"ג (הגב"י סק"ד), פחד יצחק (אות ע') ערך עומר הובא בעיקרי הד"ט סי' נא אות ט'), ובשו"ת דבר משה (ח"א סי' לב) כתב שכן מנהג שלוניקי, והגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח סי' קנט) כתב שכן מנהג חו"ל, ועי"ע בס' מלכי קודש (דף מה ע"א הובא בארץ חיים סי' תצג ס"ג) ובשו"ת פני אהרן (מסי' יט ואילך).
- ³ כ"כ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 48).
- ⁴ כ"כ הרדב"ז שם.
- ⁵ ועי' בלבוש (סי' ג) שפסק כהשי"ע ודחה דברי הרדב"ז וכתב שאין ר"ח מבטל אבילות אך לפי הטעם הראשון יש נוהגים להסתפר.
- ⁶ עי' בשו"ת הרדב"ז שם מש"כ בזה.
- ⁷ כה"ח (סקמ"ב) בשם שו"ת בית דוד (סי' רפא), ברכ"י (סק"י), זכור לאברהם (אות ע'), ובית עובד (דינים הנוהגים בימי העומר אות טו), וכ"כ בא"ר (סק"ד) שזקינו לא הסכים להתיר נישואין בכה"ג בר"ח אייר שחל בשבת.
- ⁸ ב"ח (סי"א), ט"ז, מג"א (סק"ב), פרי"ח (סי' ג), שכנה"ג (הגב"י סק"ד), עולת שבת (סק"א), מחצה"ש (סק"ב), שי"ע הרב (סי' ח), קיצושי"ע (סי' קכ ס"ו), וכן פסקו הגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב (סי' בין פסח לשבועות פ"ו הע' ג').
- ⁹ עי' בהררי קודש (מקראי קודש פסח ח"ב עמ' רכח), והגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג שם הע' 53) כתב שאין הדברים אמורים למנהג ספרד שנוהגים איסור עד ל"ד בעומר אבל לבני אשכנז התירו הב"ח ושי"פ, אך כתב שיש להסתפק לפי מנהג אר"י כהיום וכמ"ש בלוח שנהגין איסור גם בר"ח אייר עד ר"ח סיון, והיינו שהחמירו טובא אף שמן הדין שרי בר"ח אייר, לדין שיש הרבה יותר מל"ג ימים, דרוצים לצאת כדעות המחמירות גם בר"ח אייר א"כ י"ל דאף בכה"ג החמירו או לא ונשאר בצ"ע.

ל"ג ימים, אך גם בזה כתבו פוסקי זמננו¹⁰ שדברי המ"ב הם גם למנהג ספרד הנוהגים כהמחבר ומתירים אחר ל"ד בעומר, וכיון שבכל השנים בהם חל ר"ח אייר בשבת חל א' דר"ח ביום ו' כתבו בפוסקים¹¹ שהנוהגים ע"פ צוואת ר"י החסיד לא להסתפר בר"ח מותרים הם להסתפר ביום ה' אחר חצות, ויש¹² אוסרים, [והנוהגים להסתפר - בר"ח שחל בער"ש אין להם היתר תספורת ביום ה' אחר חצות אלא רק ביום ו'¹³], אמנם יש מפוסקי זמננו¹⁴ שהורו שכיון שצוואת ריה"ח אינה מנהג קבוע וכל שלא נהג איסור בזה, אין חיוב לקיימה דברים נוהגים היתר, ולכן יכולים להסתפר בכה"ג בר"ח אייר בעצמו דבאופן זה לא נהגו בצוואת ריה"ח (אך המקפיד על צואת ריה"ח לא יסתפר בר"ח), ויש אוסרים¹⁵ גם בזה, ואם אינו יכול להסתפר ביום ו' יש לעיין אם מותר לו להסתפר ביום חמישי בלילה¹⁶. אך כשחל ר"ח אייר ביום א' אין להסתפר בער"ש¹⁷.

תספורת בל"ג בעומר

ד. מותר לאשכנזים להסתפר בל"ג בעומר. [והנוהגים ע"פ האריז"ל, אין להם להסתפר¹⁸] וי"א¹⁹ שכל ההיתר הוא רק ביום ל"ג לאחר הנץ החמה^{19*} ומדין מקצת היום ככולו. (ולגבי ספרדים הנוהגים

----- שער הציון -----
¹⁰ הגר"מ פיינשטיין (ס' בין פסח לשבועות פ"י הע' כב), ובהררי קודש (להגר"י כהן נכדו של הגרצ"פ פראנק) על המקראי קודש להגרצ"פ פראנק (פסח ח"ב עמ' רכח) כתב שכן משמע מהב"ח עיי"ש.

¹¹ כ"כ הכה"ח (סקמ"ז) בשם שכנה"ג (הגב"י סוסק"ה), שולחן גבוה (סוסק"ב), יוסף אומץ לחיד"א (סי' מ' אות ב'), זכור לאברהם (ח"ב מערכת ע' אות צו דף כ ע"ב).

¹² הגר"ח קנייבסקי בשם הסטייפלר (ס' בין פסח לשבועות פ"י הע' ז'), וכ"פ הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי בעניני ניסן עמ' עו).

¹³ כ"כ הגר"ש דבליצקי (ספר זה השולחן ח"א בהערותיו על או"ח סי' תצג).

¹⁴ הגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב (ס' בין פסח לשבועות פ"י הע' ח').

¹⁵ הגר"ח קנייבסקי בשם הסטייפלר (ס' בין פסח לשבועות שם), וכ"פ הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי שם).

¹⁶ דלענין ל"ג בעומר שחל ביום ו' שיש להסתפר ביום ו' כתבנו לקמן (הע' 20) שיש מתירים למי שלא יכול שישתפר בליל שיש ויל"ע אם ה"ה כאן.

¹⁷ שכנה"ג (הגב"י סק"ה), [ועי' במאמ"ר סק"ה שהעיר על דבריו] ופר"ח (סק"ג), ובפמ"ג (א"א סק"ה) כתב שאינו יודע טעמו של הפר"ח שאוסר, אך עי' בחכמת שלמה שביאר טעמו.

¹⁸ כפי שכתבנו בהקדמה למנהגי אבילות (הע' 3 אות ד') עיי"ש.

¹⁹ רמ"א (ס"ב) בשם מהרי"ל כפי שהבינו הב"ח הגר"א והמ"ב (סק"ל) בדברי הרמ"א, וכן פסקו הקיצושי"ע (סי' קכ ס"ו) והשעה"צ בשם הלבוש. וכ"כ בס' אר"י (סי' יח ס"ג) להגר"מ טיקוצינסקי שאע"פ שא"א תחנן נוהגים להסתפר רק ביום, אך באליהו זוטא, במור וקציעה (הובא בשע"ת סק"ה ובכה"ח סק"ל), בחיד"א (מחזיק ברכה סק"ה), בסידור בית עובד (דינים הנוהגים בימי העומר אות ד'), בשו"ת יהודה יעלה למהר"י אסאד (חלק אבן העזר סימן לח-לט) ובשו"ת יחווי"ד (ח"ד סי' לב עמ' קפא) כתבו שמה שכתב הרמ"א 'ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב' פירושו היום שלפניו, כמו שאומרים ער"ש, ערב יו"ט אבל בליל ל"ג ודאי מותרים, לפי המנהג שנוהגים היתר בל"ג בעומר שאין חילוק בין לילה ליומו. וכן נראה בדברי הרמ"א משום שמקור דברי הרמ"א הוא מהמהרי"ל (דיני הימים שבין פסח לשבועות אות ח') ובמהרי"ל כתב להדיא שתלמידי ר"ע מתו רק ל"ב יום [וכ"כ המהר"ל מפראג (ח"א ליבמות סב):] וכן ביאר טעם המתירים בשו"ע הרב (ס"ה) משום דמתו רק ל"ב יום] וכבר עמד בסתירה זו הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג שם הע' 70, 71) ונשאר בצע"ג. והביא שכבר תמה ע"ז החווי"י במקו"ח. ועוד הקשה סתירה מהמ"ב שפסק בשם הלבוש (ס"ב) כדברי הרמ"א והא בלבוש כתוב להדיא שמתו רק ל"ב יום וכ"כ האליהו זוטא (סק"ו) דלבוש מותר אף בליל ל"ג וגם ע"ז נשאר בצע"ג. ולעני"ד אין זה סתירה בדברי הלבוש ואפשר ליישב בג' אופנים א. דהשעה"צ שהביא דברי הלבוש אין כוונתו שכן פסק הלבוש אלא שכן ביאר הלבוש טעמו של הרמ"א משום דמקצת היום ככולו. ב. ועוד דלבוש כתב כן בדעת הש"ע ולא בדעת הרמ"א ואולי יש לחלק, דהש"ע לשיטתו שעשה חשבון בב"י דפרוס העצרת הוא בל"ד לעומר ולפיכך אין להתיר

אבילות עד ל"ד ע"י סעיף הבא). אך רוב הפוסקים²⁰ כתבו שמותר כבר מליל ל"ג (ויש שמתיר²¹ בתספורת ואוסר בנישואין) ומהם הביאו ג' טעמים להתיר. א. משום²² שהרמב"ן סובר (תורת האדם לרמב"ן דף ע"ב ובדפוס חדש דף נד ע"ב) שאומרים במקצת הלילה מקצת היום ככולו. ב. משום²³ שאין אומרים תחנון כבר מערב ל"ג בעומר. ג. משום²⁴ דתלמידי ר"ע מתו רק ל"ב יום נמצא דיום ל"ג אין נוהג בו אבילות. וכל זה הוא לאותם הנוהגים אבילות מפסח עד ל"ג בעומר, אך למנהג אר"י (כמו שכתוב בלוחות) שנוהגים אבילות מפסח עד ר"ח סיון דבלא"ה יש ל"ג ימי אבילות הורו פוסקי זמננו²⁵ שאפשר להקל כבר מליל ל"ג בעומר ובפרט לגבי נישואין שמוטב שיעשו בליל ל"ג בעומר שהיתר גמור הוא לרוב הפוסקים מאשר שיעשו בל"ג ביום וימשך עיקר שמחת החתונה לליל ל"ד בעומר. אולם אם התחיל בתספורת בל"ג בעומר ושקעה עליו החמה מותר לסיימה²⁶.

- שער הציון -----
- אלא ביום ורק משום מקצת היום ככולו אך בלילה אין היתר והרמ"א שסובר עד ל"ג אין זה משום שאז פרוס העצרת לשיטתו, אלא משום שקבלה בידינו שפסקו מלמות בל"ג ובפשטות אפשר שאף בליל ל"ג פסקו מלמות, ועוד שגם אם הוא סובר משום פרוס העצרת כבר כתבנו (בהקדמה כללית למנהגי אבילות בהע' 9) בשם המהריק"ש דפרוס הוא לאו דוקא ולעולם יכול להיות יום או יומיים יותר. ג. דהלבוש הביא כמה דרכים בביאור דעת הרמ"א והשעה"צ הביא רק אחת מהדרכים וכן ראיתי שכתבו במשנת שעה"צ (סי' תצג אות ח') שבמ"ב עז' והדר המבואר.
- ^{19*} הבי"ח (סי'א) כתב להתיר אחר עמוד השחר אך במאמ"ר הקשה עליו והסיק שמותר רק מהנץ החמה.
- ²⁰ לקט יושר (חאו"ח עמ' צ"ז בשם רבו התרה"ד), מלבושי יו"ט (סק"ב), מהר"י אסאד בשו"ת יהודה יעלה (חלק אבן העזר סימן לח, לט), פרי"ח (סי"ב), ש"ע הרב (סי"ה), חק יעקב (סק"ו), מור וקציעה (הובא בשע"ת סק"ה ובכה"ח סק"ל), ערוה"ש (סי"ז), החיד"א (מחזיק ברכה סק"ה), סידור בית עובד (דינים הנוהגים בימי העומר אות ד'), וכן פסקו הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח סי' קנט) ושו"ת יחו"ד (ח"ד סי' לב עמ' קפא). וכשחל ל"ג בעומר ביום שישי כתב הגי"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים חאו"ח ח"א סי' שלח) בשם הגי"ר בנימין זילבר שמי שאינו יכול להסתפר ביום שישי יכול להסתפר בליל שישי (ואינו יודע אם כוונתו שסובר כהני פוסקים שמותר כבר מליל ל"ג או שסובר שאף למחמירים בל"ג מ"מ כשחל ל"ג בעומר ביום ו' והוא אינו יכול להסתפר ביום ו' מ"מ מותר בכה"ג גם בליל שישי משום כבוד שבת ולא ראיתי הדברים בפנים כמ"כ כן בשו"ת רבבות אפרים אך ראיתי שהביאו בס' בין פסח לשבועות להגר"צ כהן פ"י ה"ו יג) ובס' בין פסח לשבועות שם הוסיף שכ"כ המ"ב בשם הא"ר לענין נישואין שמותר בשעה"ח להקל בליל שישי וכתב שכ"ש לתספורת.
- ²¹ מ"ב (סק"א) בשם הא"ר (סק"ז). ועי' בפסקי תשובות (סי' תצג אות יא) שהביא הרבה אחרונים שחלקו עליו ואי"ה בדיני ומנהגי איסור נישואין בימי ספיה"ע נאריך בזה.
- ²² כ"כ הפר"ח (סי"ב), מור וקציעה (הובא בשע"ת סק"ה ובכה"ח סק"ל), סידור בית עובד (דינים הנוהגים בימי העומר אות ד'), והחיד"א (מחזיק ברכה סק"ה). ועי' שו"ע יו"ד (סי' שצה ס"א) ופתחי תשובה שם (סק"א). ועי' ס' בין פסח לשבועות (פ"ח הע' כ') שהביא מח' ראשונים בזה.
- ²³ חק יעקב (סי"ה), מלבושי יו"ט (סק"ב), וא"ר (סק"ז). ובבאר היטב (סק"ה) בשם החק יעקב הוסיף שמה שכתב הרמ"א שלא להסתפר בליל ל"ג בעומר הוא לנוהגים לומר תחנון במנחה שלפניו. אך עי' במחצת"ש שאין קשר בין תחנון לאבילות.
- ²⁴ ש"ע הרב (סי"ה).
- ²⁵ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג שם סוף הע' 71) בשם הגר"ש אלישיב והגר"ח קנייבסקי.
- ²⁶ הגר"ח קנייבסקי בשם החזו"א (סי' בין פסח לשבועות פ"י הע' י').

כשחל ל"ג בעומר ביום א'

ה. אם חל ל"ג בעומר ביום א' מותר להסתפר ביום שישי²⁷, [ויש אוסרים²⁸]. ובמוצ"ש לאלו המחמירים לא להסתפר בליל ל"ג בעומר אלא רק ביום אע"פ שיש אומרים²⁹ שמסתבר שבכה"ג מותר במוצ"ש מ"מ הכרעת פוסקי זמננו³⁰ שאין להסתפר במוצ"ש.

תספורת בל"ד בעומר

ו. הספרדים אסורים להסתפר עד ל"ד³¹, [ויש³² מתירים], וגם בזה נחלקו הפוסקים אם מותר גם מליל ל"ד או דווקא מהיום, ד"א³³ דמותר כבר מהלילה, ו"א³⁴ דמותר רק מהיום. ויש מתירין³⁵ לגבי נישואין מהלילה אף לגבי תספורת מתירים רק מהיום.

----- שער הציון -----
²⁷ כן פסק הרמ"א (ס"ב) בשם מהר"י ווייל. וכן פסקו שארי האחרונים. ש"ע הרב (ס"ה וס"ט) שו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' לג) יוסף אומץ להחיד"א (סי' תתמח) יעב"ץ (בסידורו דף רעג ע"א) קיצושי"ע (סי' קכ ס"ו) חיי"א (כלל קלא דין יא) ערוה"ש (סוסעי' ו') דה"ח (דינים הנוהגים בין פסח לעצרת אות ד') קיצור השל"ה (עמ' קפו) וכן פסק הגר"מ פיינשטיין, והגר"ח קנייבסקי בשם החזו"א (ס' בין פסח לשבועות פ"י הע' יז) ובטעם ההיתר כתב הלבוש (סוסק"ב) הואיל ולא יהו מצויים ספרים ביום א' שזהו יום אידם. ולפי"ז בזמננו שהספרים יהודים לא שייך זה. אבל בא"ר (סק"ט) ובחכמת שלמה כתבו דהטעם משום כבוד שבת, דמיחזו כזילותא מה שמסתפר ביום א' ולכן מסתפר ביום ו' לכבוד שבת ול"ג בעומר. וכע"ז ביאר הגר"מ פיינשטיין שטעם ההיתר משום שאין מכבוד שבת שמסתפרים לכבוד ל"ג בעומר דנחשב כיו"ט שמרבין בו שמחה שפסקו מלמות ואין מסתפרים בער"ש לכבוד השבת שקדושתה יתירה מל"ג בעומר. ובתחילה חשבתי שמה שפסק הרמ"א ושאר האחרונים כהמהר"י ווייל אע"פ שהמהר"ל ועוד אוסרים משום שהמחמיר כדברי המהר"ל להסתפר ביום א' ולא ביום ו' הרי הוא מיקל לגבי המהר"י ווייל משום שכשהוא מסתפר ביום א' הרי זה זילותא לשבת וכמו שביארו האחרונים אך אח"כ מצאתי שהג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים חאו"ח ח"א סי' שלח אות א') כתב שמי שלא הסתפר ביום ו' אלא ביום א' אינו נקרא מזלזל בכבוד שבת כי דעת מהר"ל לאסור ביום ו' וצ"ע. ולמעשה דעת הגר"ש אלישיב שאין זה הידור להסתפר ביום ו' ועדיף להסתפר ביום א'.

²⁸ במהר"ל (דיני הימים שבין פסח לשבועות אות ח') לקט יושר (חאו"ח עמ' 27) ושו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' עו) כתבו לאסור. וכ"פ בא"ר (סוס"ק לג) להחמיר לא להסתפר בכה"ג ביום ו' והוסיף שאין היתר אלא כשחל ל"ג בעומר בשבת. אך ע"י בכה"ח (סוס"ק לד) שהקשה עליו דלעולם לא יחול ל"ג בעומר בשבת. ובאליהו זוטא (סק"ח) כתב דהרמ"א שהתיר בכה"ג להסתפר ביום ו' אינו אלא לדורו שהיו רק מקצת בני"א מחמירין באיסור תספורת ולא לדורנו שכולם נוהגים איסור, ועוד למנהגנו שנוהגים איסור תספורת גם אחר ל"ג בעומר אין היתר. ולמעשה כתב בחק יעקב (סק"ז) שהיכא דנהוג היתר נהוג, ואין להחמיר בדינים אלו.

²⁹ כן דעת הגאון רבי עזריאל אוערבאך (בנתיבות הלכה חלק לט עמ' 372) וכ"כ הגר"י זילברשטיין (ס' בין פסח לשבועות פ"י הע' כ'). וטעמו שאולי י"ל דכיון שהותר ביום ו' שוב לא נאסר עד ל"ג בעומר אמנם לא ידעתי אם כתב כן הלכה למעשה דבשם הגר"ש אלישיב אמר שאסור.

³⁰ הגר"ש ז"ל אוערבאך (הליכות שלמה פסח פ"א א"ה הע' לא), וכן אמר הגר"י זילברשטיין (ס' בין פסח לשבועות שם) בשם הגר"ש אלישיב, וכן דעת הגר"ח קנייבסקי (דולה ומשקה עמ' קצו). וכן נראה עיקר מכיון שבין לטעם הלבוש ובין לטעם הא"ר והחכמת שלמה ובין לטעם הגר"מ פיינשטיין (ע"י לעיל הע' 27) זה לא שייך במוצ"ש.

³¹ וכפי שפסק השו"ע.

³² ע"י בהקדמה (הע' 8) מה שהארכנו בזה.

³³ הפר"ח (ס"ב) ושאר הפוסקים המובאים בהע' 22 דסמכין על הרמב"ן דאומרים במקצת הלילה מקצת היום ככולו. וכן לפי האחרונים שנקטו להתיר מטעם דאין אומרים תחנון במנחה שלפניו שאע"פ שהש"ע לא הזכיר שא"א תחנון מ"מ כתבו בבית דוד (חאו"ח סי' רפ) בשולחן גבוה (סק"ז) ובכה"ח (סק"יח) דגם הספרדים א"א תחנון במנחה שלפניו וכהר"מא משום דלענין זה חיישינן לשיטות שבל"ג בעומר פסקו מלמות ולכן שב ואל תעשה לענין תחנון עדיף. אך הקשה

כשחל ל"ד בעומר בשבת או ביום ב'

ז. אם חל ל"ד בעומר בשבת מותרים בשנה זו להסתפר כבר ביום שישי מפני כבוד השבת³⁶. וי"א³⁷ שאם לא יוכלו להסתפר ביום שישי יכולים להסתפר בליל שישי. אך אם חל ל"ד בעומר ביום ב' אין היתר להסתפר ביום שישי³⁸.

ר"ח סיון שחל ביום א'

ח. ר"ח סיון שחל ביום א' יש מי שכתב³⁹ שמותר להסתפר ביום שישי שלפניו לאותם הנוהגים היתר מר"ח סיון כשם שמותר להסתפר ביום שישי כשל"ג בעומר חל ביום ראשון [וא"כ ה"ה לנוהגים להסתפר מיום א' דהגבלה שכשחל ביום א' שמותר להסתפר בער"ש⁴⁰]. אמנם יש פוסקים⁴¹ שחולקים וסוברים שאין לדמותו לל"ג בעומר שחל ביום א' ואין להתיר להסתפר ביום שישי.

דיני תספורת לנוהגים כהאריז"ל

ט. למנהג האריז"ל אין מסתפרים בכל ימי הספירה, דהיינו מפסח עד ערב חג השבועות⁴² ואפי' לא ברי"ח אייר⁴³ או ל"ג בעומר⁴⁴ או ל"ד בעומר⁴⁵. ואפי' הוא חתן⁴⁶, בעל ברית⁴⁷, או מי ששלמו ימי אבלותו

----- שער הציון -----
הגרמ"מ קארפ (הלי' חג בחג שם הע' 113) דלפ"ז צ"ב אמאי נוהגין בו קצת שמחה ותיירץ שצ"ל דכ"ז ע"פ האריז"ל משום הילולא דרשב"י וכמ"ש החיד"א עיי"ש.
³⁴ מאמ"ר (סק"ד), שולחן גבוה (סק"ז), שו"ת בית דוד (חאו"ח סי' רפ), הגר"ח פלאגי (מועד לכל חי סי' ו אות ז), וכה"ח (סק"ח). ועי' בשו"ת יחו"ד (ח"ד סי' כ') אם יש איסור ע"פ סוד להסתפר בלילה.
³⁵ שכנה"ג (הגב"י סק"ג), ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פג אות ח') ביאר דבריו לפי החת"ס עיי"ש.
³⁶ כן פסק השו"ע (ס"ב) ומקורו משו"ת הרשב"ץ (ח"א סי' קעח).
³⁷ שו"ת בית דוד (חאו"ח סי' רפ), זכור לאברהם (חאו"ח ח"א דף עא ע"א), כה"ח (סקכ"ג), וכן פסק בשו"ת יחו"ד (ח"ד סי' לב עמ' קפ).
³⁸ כה"ח (סקל"ב). ובס' בין פסח לשבועות (פ"י הע' יז) כתב שכן מבואר מהגר"מ פיינשטיין וכן מוכח מדברי שו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' לג).
³⁹ פמ"ג (א"א סק"ה).
⁴⁰ כ"כ בפסקי תשובות (סי' תצג אות יד). וכ"כ הגר"ש דבילצקי (ספר זה השולחן ח"א בהע' לש"ע או"ח סי' תצג) והוסיף שכ"ז למאן דלא חש לצואת ר' יהודה החסיד שלא להסתפר ברי"ח, אבל הנזהר שלא להסתפר בשום ר"ח יש להתיר לו בנידון דידן להסתפר ביום ה'.
⁴¹ חכמת שלמה (הובא גם במנחת העומר סק"ו), וכן פסקו הגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב (סי' בין פסח לשבועות פ"י הע' כב). והטעם עי' בחכמת שלמה מה שכתב על דברי הפמ"ג (אך עי' בס' בין פסח לשבועות שם שדחה דברי החכמת שלמה) שאין דומה כלל לל"ג בעומר. ולכאוי' יש לעיין שהרי החכמת שלמה ביאר טעם הרמ"א שהתיר להסתפר ביום ו' כשחל ל"ג בעומר ביום א' משום דאם לא יסתפר ביום ו' אלא ביום א' הרי הוא כזילותא לשבת וכן ביארו הא"ר והגר"מ פיינשטיין (וכדלעיל הע' 27) ולכאוי' טעם זה שייך גם פה אך פה י"ל דממילא הוא לא יכול להסתפר ביום א' שהוא ר"ח דאולי הוא חש לצואת ריה"ח אך יש לעיין לגבי מי שאינו חש לצואת ריה"ח ונוהג להסתפר ברי"ח דאולי יש להתיר לפי טעם זה וצ"ע.
⁴² כמובא בשער הכוונות (דף פו ע"ד) ובפרי עץ חיים (שער כב פ"ז).
⁴³ שם, וכ"כ החיד"א (בברכ"י סק"ו, ובמורה אצבע סי' ח' אות רכא), והכה"ח (סק"ג), והארץ חיים (ס"ג).
⁴⁴ שער הכוונות, פרי עץ חיים, החיד"א, כה"ח, וארץ חיים שם, וכ"ה בשולחן הטהור (סי' רס ס"ח), ובדרכי חיים ושלום (סי' תכח).
⁴⁵ ארץ חיים שם.

בימי הספירה⁴⁸. ואין מנהג זה אלא לגדולים ובעלי קבלה אבל לילדים אין להחמיר⁴⁹, וגם האריז"ל⁵⁰ בעצמו הלך עם בנו למירון ושם ביום ל"ג בעומר גילחו את ראשו כמנהג הידוע ועשה אותו יום משתה ושמחה.

היתר תספורת למנהג האריז"ל

י. י"א⁵¹ שע"פ מנהג האריז"ל אין מסתפרים עד מ"ח לספירה ולא עד בכלל, וי"א⁵² עד ליל מ"ט, וי"א⁵³ עד ערב שבועות (והיינו עד מ"ט ביום), ומ"מ אם חל שבועות ביום א' יכול להסתפר בער"ש⁵⁴, אך אם חל שבועות ביום ב' לא יסתפר בער"ש כי אם ביום א'⁵⁵. ויש^{55*} מתירים גם בזה להסתפר בע"ש. ומי שנהג כמנהג האריז"ל ורוצה לחזור ממנהגו י"א⁵⁶ שצריך לעשות התרת נדרים, וי"א⁵⁷ שלא צריך ומ"מ טוב שיעשה. ומכיון שמנהג האריז"ל אמור לגבי שערות לבד, ואילו לגבי שערות הזקן מנהגו שלא לגלחן כל ימות השנה יש הסובר⁵⁸ שיכול אדם לנהוג כהאריז"ל שלא לספר את ראשו מפסח עד שבועות ואעפ"כ

- שער הציון -----
- ⁴⁶ נהר שלום (דף כה ע"ד), החיד"א (מורה באצבע סי' ח' אות רכא), סידור בית עובד (דינים הנוהגים בימי העומר אות טו), וכה"ח שם.
- ⁴⁷ אגרות הרמ"ז (סוסי"ב) הובא בשע"ת (סק"ח) ובכה"ח (שם).
- ⁴⁸ כף החיים (שם).
- ⁴⁹ שו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' רס). ובזה אני תמה על מש"כ בס' ירח למועדים (עמ' יח בשולי העמוד) שהקשה איך האריז"ל סיפר את בנו, הרי למנהגו אין להסתפר מפסח עד שבועות. ושמא לא ראה דברי המנחת אלעזר. וע"ע בשו"ת שבט הקהתי להג"ר שמאי קהת הכהן גראס (ח"ד סי' קמג) שכתב שאם התחילו לגזוז שערותיו של הקטן בן הג' בל"ג בעומר מותר לגמור התספורת אחר ל"ג בעומר.
- ⁵⁰ כמובא בשו"ת מנחת אלעזר (שם) בשם שער הכוונות ופרי עץ חיים.
- ⁵¹ שו"ת פעולת צדיק (ח"א סי' קמד) בשם טור ברקת. וכן בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' סה) כתב בשם ר' חיים ויטאל שהיה מגלח דוקא ביום מ"ח לספירה בכל השנים עיי"ש ביאור דבריו. אך ע"י במורה באצבע להחיד"א (סי' ח' אות רכא) שכתב דמה שכתבו דביום מ"ח שרי ליתא דרבינו האריז"ל לא היה מגלח אלא בערב החג דוקא. וכ"כ במנהגי הרש"ש (אות כה).
- ⁵² כ"כ בס' פקודות אלעזר (סי' תצג) ודלא כדברי הגר"ח פלאגי (מועד לכל חי סי' ו אות ז) שכתב שאין נכון להסתפר בלילה משום שהוא זמן דין.
- ⁵³ החיד"א (בברכ"י סק"ו, ובמורה באצבע סי' ח' אות רכא), הרש"ש (נהר שלום דף כה ע"ד ומנהגי הרש"ש אות כה/נה), וכן הוא סתימת שאר הפוסקים שכתבו עד ערב שבועות, כנה"ג, יסוד ושורש העבודה (שער ט' סוף פ"ט), כה"ח (סי' יב-יג וסי' קכ), ושולחן הטהור (סי' רס ס"ח).
- ⁵⁴ כה"ח (סקי"ג) בשם החיד"א ובשם הרש"ש (נהר שלום דף כה ע"ד) כתב שהסתפק בזה ואמר שלא איפשיטא לי ולולי שהכריחוני כמעט לא הייתי מגלח, וכ"כ בנהר פקוד (הובא במנהגי אריז"ל להר"י יעקב גליס פכ"ג אות כא) וכ"כ בשו"ת מנחת אלעזר שהרי לדעת מהרח"ו מתגלחים בכל השנים במ"ח לספירה, ומה עוד בשנה זו כדי לא להכנס עם שערות מגודלות לע"ש.
- ⁵⁵ הגהות חת"ס (שבגליון הש"ע מהדורת וילנא סוסי"ב תצג).
- ^{55*} שו"ת דברי ישראל (חא"ח סי' קמו) בשם שו"ת הר המור (סי' ז) וטעמו משום דלא גרע מל"ג בעומר שחל ביום א'.
- ⁵⁶ אורחות חיים, וכה"ח בשם כמה פוסקים.
- ⁵⁷ אורחות חיים (סי' תצג ס"ק ג, ד) וכה"ח (סקי"ד) בשם כתונת יוסף (סי' יט) שכתב שבלא התרה נמי מותר שאין זה נקרא מנהג ומסיים דמ"מ מהיות טוב אל תיקרי רע ואינו מפסיד לשאול ילך אצל החכם ויתירנו. וע"ע שו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' עו).
- ⁵⁸ שו"ת שומע ומוסיף (סי' יא) וטעמו לפי שהטעמים המובאים ע"י תלמידי האריז"ל שלא להסתפר בין פסח לשבועות אינם שייכים אלא לשערות הראש ולא לשערות הזקן.

מותר לו לגלח את זקנו באותם ימי הספירה שאינו נוהג בהם מנהג אבילות, או שהוא בעל ברית וכד', אם מנהגו לגלחו בשאר ימות השנה.

לספר אחרים

יא. מי שנוהג איסור תספורת ע"פ מנהגו מעיקר הדין מותר לו לספר את מי שנוהג היתר תספורת ע"פ מנהגו, שאין האיסור להסתפר אלא לספר, ומ"מ לכתחילה אין ראוי לעשות כן⁵⁹.

----- שער הציון -----

⁵⁹ הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה ניסן פי"א סי"ט דבר הלכה אות לח), והגר"ח קנייבסקי (דולה ומשקה סי' תצג).

פסקי עמוד ההוראה הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א

(מתוך ספר בנתיבות הלכה חלק ל"ט עמ' 372)

וע"ז הוספנו הערות והוספות

סעודה

א. הא דאין לאכול סעודה מחצי שעה לפני זמן ספירת העומר היינו מחצי שעה לפני צאת הכוכבים¹. ובארץ ישראל נקטינן כשיטת הגאונים שצאת הכוכבים הוא שלוש עשרה וחצי דקות לאחר השקיעה², וחצי שעה לפני זמן זה אסור לאכול סעודה אף דלמעשה מחמירים להתפלל מעריב יותר מאוחר³.

טעימה

ב. אולם טעימה מותר לפני ספירת העומר. ושיעור טעימה בפת הבאה בכיסנין הוא כביצה⁴.

שומר

ג. משהגיע זמן ספירת העומר יש להחמיר לא לאכול סעודה, אף כשמעמיד שומר⁵, דספירת העומר יותר חמור מקריאת שמע⁶. [וכן מוכח במשנה ברורה סי' תפט ס"ק כג]⁷, אך בישיבות נהגו להקל⁸.

----- שער הציון -----

¹ וכדאיתא במ"ב (סי' תפט סקכ"ג) וכן פסקו שארי האחרונים בסי' תפט: מג"א (סקי"א) א"ר (סקכ"ב) הגר"א (סק"ח) כה"ח (סי"ק כג) וכ"כ הברכ"י (סי' רלב סוס"ק ה') שלמי ציבור (דף רצו אות ח') וכ"ה בסידור בית עובד (הל' ספיה"ע) וכן היא משמעות דברי העולת שבת (סי' תפט סק"ד). ולשיטתם איסור זה מתחיל מחצי שעה לפני צה"כ אך בש"ע הרב (סי' תפט ס"ז) כתב שאיסור זה מתחיל חצי שעה לפני בין השמשות ובכה"ח (סי"ק סד) כתב שכן משמע מהמג"א. ובהשע"צ (סי"ק כט) משמע שאין להחמיר חצי שעה לפני בין השמשות אלא חצי שעה לפני צה"כ. מאידך, ברמ"א (סי' תפט ס"ד) כתוב שאסור משהגיע הזמן [וכן נקט לדינא בערוה"ש סי' תפט ס"י] והמג"א והגר"א ביארו דכוונתו לצה"כ.

² ואף שבמציאות הנראית לעין אדם זמן ראיית שלושה כוכבים קטנים בחורף הוא 30-33 דק' לאחר השקיעה, ובקיץ קרוב ל-40 דק', וזמן ראיית ג' כוכבים בינוניים בחורף הוא 22 דק' לאחר השקיעה ובקיץ 28 דק' כדאיתא בקונטרס בין השמשות (עמ' מט ובטבלאות שבסוף הספר) להגר"מ טיקוצינסקי, מ"מ סמכו על ראיית ג' כוכבים בינוניים בצירוף השיעור דג' רבעי מיל הוי הוכחה דהכוכבים הם בינוניים, והיינו לשיטת דמיל הוא 18 דק' (עי' מ"ב סי' תנט סקט"ו) ויוצא שג' רבעי מיל הוא 13.5 דק' לאחר השקיעה - כ"כ בפסקי תשובות (סי' רלה הע' 22).

³ וכן דעת הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה פסח פ"א א"ה הע' 2) שמן הראוי לא להתחיל לאכול כבר קרוב לעשר דקות לפני השקיעה ואילך. מאידך דעת הגר"ש אלישיב (הל' חג בחג פ"א הע' 14) שלענין איסור אכילה לפני ספיה"ע יש לסמוך על השיטות שצה"כ הוא חצי שעה אחר השקיעה. ולכן אין איסור כלל לאכול קודם השקיעה.

⁴ אך בפמ"ג (סי' תפט א"א סק"ד) ובכה"ח (סי' תפט ס"ק סו) כתבו ששיעור האכילה האסורה הוא פת יותר מכביצה, ומיני מזונות בשיעור קביעת סעודה, אבל מותר לאכול פת עד כביצה, ומיני מזונות שאינו קובע סעודתו עליהם ושאר מיני מאכלים בכל שיעור שהוא. וע"ע מ"ב סי' רלה סקט"ז.

⁵ כן משמעות הפוסקים וכדכתבין בהע' 7. וכ"פ להדיא בכה"ח (סי' תפט סקס"ג). ומאידך, דעת הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ ח"ד סי' צט) הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פס"ד אות ה') והגר"ר בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו ח"ו סי' נב) שמותר לאכול משהגיע זמנו ע"י שומר או מנין קבוע וק"ו הוא מק"ש שכתב המ"ב (סי' רלה סק"ח) שמועיל שומר לקריאת שמע שהיא דאורייתא אפי' לאחר שהגיע הזמן ודאי מהני שומר גם לגבי ספיה"ע. אך ע"י הע' הבאה. ולענין מנין קבוע ע"י הע' 8.

⁶ ובטעם הדבר שספיה"ע יותר חמור מק"ש כתב הגר"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים חאו"ח ח"א סי' שלג) שממה שנוכח במ"ב היתר של שומר לענין ק"ש ותפילה ולא לענין ספיה"ע הוא משום שבערבית החשש הוא שמא יתמשך וישכח להתפלל משא"כ בספיה"ע שזה דין מיוחד שאסור להקדים אכילה לספירה. ויש ספרים שכתבו (סי' ספיה"ע פ"ג הע' סט, ופסקי תשובות סי' תפט הע' 9) לחלק שק"ש ותפילה קדימתה לתחלת הלילה הוא רק משום שמא ישכח, אבל בספיה"ע

ד. ל"ג בעומר שחל במוצאי שבת מותר להסתפר ביום שישי לכבוד שבת⁹. ונראה שאם לא יסתפר ביום שישי מותר להסתפר גם במוצאי שבת אף שבשנה רגילה אין מסתפרים בליל ל"ג בעומר¹⁰, אולם בשנה כזו כיון דהותר להסתפר ביום שישי מותר גם להסתפר בליל ל"ג בעומר. ויש שמחמירים בזה¹¹.

----- שער הציון -----

דבעינן "תמימות" מדינא יש להקדימה וכעין שי' הרמ"א לגבי בדיקת חמץ (עי' פסקי תשובות סי' תלא אות ז'). והג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"א הע' 15) כתב לחלק שהואיל והיתר השמש לאו היתר ברור הוא, וכמשי"כ השעה"צ (סי' רלד סקכ"ו) בשם רע"א, לפיכך בספיה"ע דליכא טירחא לספור קודם שיתחיל לא סמכין השמש אחר שהגיע הזמן, ולכן לא התיר המ"ב השמש אלא קודם זמנו ולפיכך הביא שכתב הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ שם) שכ"ז למי שכבר התפלל, אבל כשהציבור לא התפלל, וסומכין על השמש לענין ק"ש ותפילה בזה כיון דסומכין על השמש והגבאי לענין הק"ש ותפילה עצמם פשוט דסומכין עליהם אף לענין ספיה"ע.

⁷ מדכתב "במקום שהמנהג קורא לספור ספירה אין להחמיר בקודם זמנו" משמע שכשהגיע זמנו אסור ע"י שמש וכן הוכיחו מהמ"ב בעוד ספרים (פסקי תשובות סי' תפט אות טז, והל' חג בחג שם) וכן הוא הלשון במג"א (סקי"א) ש"ע הרב (שי"ז) ועוד אחרונים. אך מדברי הגר"נ קרליץ אין ראיה מהמ"ב משום שהגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד קובץ ענינים עמ' שעו) ביאר שאף שלענין איסור אכילה קודם ק"ש כתב המ"ב (סי' רלה סקי"ח) שאם ביקש מאחד שיזכרו מותר לו לאכול אפי' כשהגיע זמן ק"ש, ואילו בספיה"ע כתב שע"י הזכרת שמש אינו מותר אלא קודם זמנו יש לבאר שכיון שהעמיד לעצמו שומר באופן פרטי רשאי לאכול אפי' לאחר שהגיע זמן ק"ש, והוא הדין בספיה"ע, משא"כ בקריאת השמש שאינו שומר פרטי אין לסמוך על כך ולאכול אלא קודם שהגיע הזמן.

⁸ כן שמעתי מרבינו הגר"ע שליט"א כשלמדתי בישב"ק משכן שלמה ובא בחור לשאול את הרב על כך שבישיבה אוכלים אחר השקיעה ארוחת ערב האם מותר לאכול לפני ספיה"ע ולסמוך על שומר או מנין קבוע של הישיבה והשיב שבישיבות נהגו להקל. ומה שפסק רבינו הגר"ע שליט"א להחמיר אף ע"י שומר ומנין קבוע ואילו לגבי הישיבות אמר שנהגו להקל י"ל משום דזהו סדרי הישיבה וקשה לשנות משום כך סדרי הישיבה ו"עת לעשות לה' הפרו תורתך" ובפרט שרוב הפוסקים מקילים בזה ובראשם חמיו מרן הגריש"א. וכמו"כ לגבי מנין קבוע מצינו שדעת הגריש"א אלישיב (שבות יצחק פכ"ג אות ו') לגבי אכילה לפני ק"ש של ערבית שאין לסמוך על מנין קבוע אלא לענין לימוד קודם התפילה אך לא לענין אכילה (וכ"כ בשו"ת אור לציון להגר"צ אבא שאול ח"ב פט"ו ס"א שאין היתר לאכול לפני מעריב ע"י היתר של מנין קבוע) ואילו (שם אות ז') לגבי ישיבות שיש זמן קבוע לתפילת ערבית מותר לאכול קודם ערבית אם יש זמן מוגבל לארוחה ולאחר מכן סוגרים את חדר האוכל. וחזינן מדבריו שהטעם שלא מועיל מנין קבוע משום שגם בזה יכול להיות שישכח ויתמשך דיש לו עוד מנינים משא"כ בישיבה שסוגרים את חדר האוכל אינו יכול להתמשך דעצם זה שסוגרים את החדר אוכל אין לך שומר גדול מזה. ולפי"ז בישיבות שלא סוגרים את חדר האוכל ואפשר להמשיך לאכול עד עלוה"ש ואין פוצה פה אפשר שבכה"ג אסור לדעת הגריש"א. אך אח"כ מצאתי שהביאו בשם הגריש"א (פסקי שמועות עמ' מז, ואשרי האיש או"ח ח"ג פס"ד אות ה') שמי שיש לו מנין קבוע אין איסור לאכול קודם הספירה. ואילו לגבי אכילה לפני ק"ש של ערבית ראיתי שהביאו בשמו (אבני ישפה תפילה פ"א סי"ז, ואשרי האיש או"ח ח"ב פמ"ב אות כב) שאסור ע"י מנין קבוע. וכנראה שהחילוק הוא שק"ש זה דאורייתא וספיה"ע לרוב הפוסקים זה דרבנן ולכן קיל טפי.

⁹ כן פסק הרמ"א (סי' תצג ס"ב) בשם מהר"י ווייל. וכן פסקו שארי האחרונים. ש"ע הרב (סי' תצג ס"ה וס"ט) שו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' לג) יוסף אומץ להחיד"א (סי' תתמח) ועב"ץ (בסידורו דף רעג ע"א) קיצוש"ע (סי' קכ ס"ו) חיי"א (כלל קלא דין יא) ערוה"ש (סי' תצג סוסעי ו') דה"ח (דינים הנוהגים בין פסח לעצרת אות ד') קיצור השל"ה (עמ' קפו) וכן פסק הגר"מ פיינשטיין, והגר"ח קנייבסקי בשם החזו"א (ס' בין פסח לשבועות פ"י הע' יז) ובטעם ההיתר כתב הלבוש (סי' תצג סוסק"ב) הואיל ולא יהו מצויים ספרים ביום א' שזהו יום אידם. ולפי"ז בזמננו שהספרים יהודים לא שייך זה. אבל בא"ר (סי' תצג סק"ט) ובחכמת שלמה (סי' תצג) כתבו דהטעם משום כבוד שבת, דמיחוז כזילותא מה שמסתפר ביום א' ולכן מסתפר ביום ו' לכבוד שבת ול"ג בעומר. וכע"ז ביאר הגר"מ פיינשטיין שטעם ההיתר משום שאין מכבוד שבת שמסתפרים לכבוד ל"ג בעומר דנחשב כיו"ט שמרבין בו שמחה שפסקו מלמות ואין מסתפרים בער"ש לכבוד השבת שקדושתה יתירה מל"ג בעומר. ובתחילה חשבתי שמה שפסק הרמ"א ושאר האחרונים כהמהר"י ווייל אע"פ שהמהר"י"ל ועוד אוסרים משום שהמחמיר כדברי המהר"י"ל להסתפר ביום א' ולא ביום ו' הרי הוא מיקל לגבי המהר"י ווייל משום

ה. חתן בר מצוה אסור לו להסתפר בימי הספירה לכבוד הבר מצוה אף יום קודם הבר מצוה שהוא עדיין קטן¹², דהרי אף חלאקה לקטנים בני שלוש אין נוהגים לעשות בימי הספירה¹³.

נישואין

ו. מותר להשתתף בנישואין בימי הספירה בימים שלמנהגו נוהג אבילות, כגון להשתתף בנישואין של בן ספרד לאחר ל"ג בעומר¹⁴.

שער הציון

שכשהוא מסתפר ביום א' הרי זה זילותא לשבת וכמו שביארו האחרונים אך אח"כ מצאתי שהג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים חאו"ח ח"א סי' שלח אות א') כתב שמי שלא הסתפר ביום ו' אלא ביום א' אינו נקרא מזלזל בכבוד שבת כי דעת מהרי"ל לאסור ביום ו' וצ"ע. ולמעשה דעת הגר"ש אלישיב שאין זה הידור להסתפר ביום ו' ועדיף להסתפר ביום א'. מאידך, במהרי"ל (דיני הימים שבין פסח לשבועות אות ח') לקט יושר (חאו"ח עמ' 27) ושו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' עו) כתבו לאסור. וכ"פ בא"ר (סי' תצג סוס"ק לג) להחמיר לא להסתפר בכה"ג ביום ו' והוסיף שאין היתר אלא כשחל ל"ג בעומר בשבת. אך עי' בכה"ח (סי' תצג סוס"ק לד) שהקשה עליו דלעולם לא יחול ל"ג בעומר בשבת. ובאליהו זוטא (סי' תצג סק"ח) כתב דהרמ"א שהתיר בכה"ג להסתפר ביום ו' אינו אלא לדורו שהיו רק מקצת בני"א מחמירין באיסור תספורת ולא לדורנו שכולם נוהגים איסור, ועוד למנהגו שנוהגים איסור תספורת גם אחר ל"ג בעומר אין היתר. ולמעשה כתב בחק יעקב (סי' תצג סק"ז) שהיכא דנהוג היתר נהוג, ואין להחמיר בדינים אלו.

¹⁰ עי' מה שכתבנו בפ"א ס"ד.

¹¹ וכ"כ הג"ר יצחק זילברשטיין (סי' בין פסח לשבועות פ"ו הע' כ') וטעמו שאולי י"ל דכיון שהותר ביום ו' שוב לא נאסר עד ל"ג בעומר אך בשם הגר"ש אלישיב (שם) אמר שאסור וכן דעת הגר"שז אויערבאך (הליכות שלמה פסח פ"א א"ה הע' לא) שאסור להסתפר במוצ"ש. וכן נראה עיקר מכיון שבין לטעם הלבוש ובין לטעם הא"ר והחכמת שלמה ובין לטעם הגר"מ פיינשטיין (וכדלעיל הע' 9) זה לא שייך במוצ"ש. וזהו שאמר רבינו הגר"ע שליט"א ויש מחמירים בזה והיינו אביו וחמיו.

¹² וכ"כ הג"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' מה) וטעמו דכיון דאינו פוטר מאמירת תחנון או דוחה אבילות אין דינו כחתן ממש. (אמנם יש נהגו לא לומר תחנון ביום הבר מצוה ועי' בזה בשו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' יז, ובשו"ת להורות נתן להגר"נ גשטטר ח"י סי' סז, ובס' אור לארבעה עשר להגר"מ גרוס עמ' רלה-רמח) מאידך במקור חיים לבעל החוות יאיר (סי' תצג ס"ב) כתב להתיר ואף התיר להוריו של הבר מצוה להסתפר, וכן דעת הגר"שז אויערבאך (הליכות שלמה פסח פ"א ס"ז) שעליו להסתפר בקטנותו, ואם לא היה באפשרותו לעשות כן, מותר לו להסתפר ביום שנעשה בר מצוה אך להוריו הורה שאסור להסתפר. וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש או"ח ח"ג פס"ה אות ה') שהמיקל בהם יש לו על מי לסמוך על דעת המקור חיים שמיקל. וכ"ד ר' יצחק אייזיק לייבעס בעל השו"ת בית אבי (הובא בשו"ת רבבות אפרים חאו"ח ח"א סי' שלו). ובשערים המצויינים בהלכה (קונטרס אחרון לסי' קכ ס"ח) ובשו"ת דברי שלום (ח"ג סי' ו') כתבו דיותר טוב שישתפר הנער לפני שנעשה בר מצוה, דאז עדיין אינו חייב להתאבל בימי הספירה. אך הג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים שם) דחהו שהרי מטעם חינוך אסור לקטן להסתפר בימי ספירת העומר. ודעת הגר"מ גרוס (קובץ תל תלפיות עניני יו"ט קובץ נט סי' ג, וס' אור לארבעה עשר פט"ז אות ד) שלכתחילה אין לנער לספר שערותיו לקראת יום הבר מצוה, ואף לאחר ל"ג בעומר [אם כן הוא מנהג אביו], וקודם ר"ח אייך אין להקל, ואף בער"ש שבו הבר מצוה. עוד כתב (שם אות ה) שלכתחילה אין להסתפר כלל אף לצורך הסעודה, אלא שאם יש לו שערות גדולות יכול להסתפר קצת כדי שלא יראה בניוול, וגם כשהסעודה אינה בזמנה, ואביו אסור אף בימים שאחר ל"ג בעומר או בימים שקודם ר"ח אייר. ועי' מש"כ בשו"ת רבבות אפרים (חאו"ח ח"א סי' שלו, וח"ב סי' קנה אות ו').

¹³ עי' בספר בין פסח לשבועות (פ"א אות ה') שהביא שיש מתירים בזה. ודעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פס"ה אות ח') שאין לגלח הקטן אלא במקום הצורך כגון שיש לו פצעים או כינים. ועי' מש"כ הג"ר משה מרדכי קארפ בענין זה (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 59).

ז. אין לעשות תזמורת וריקודים ומחולות בימי הספירה בסעודות מצוה של בר מצוה¹⁵ ברית מילה¹⁶ ופדיון הבן¹⁷.

הכנסת ס"ת

ח. אולם בהכנסת ספר תורה בימי הספירה מותר לעשות תזמורת וריקודים ומחולות¹⁸.

שער הציון

¹⁴ וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' צה) הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה ניסן פי"א סי"ט) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש פס"ה אות ל'), ולפי"ז כתב הגר"מ פיינשטיין שמי שנוהג כמנהג זה שלא להינשא עד ג' סיון וצריך להשתתף בחתונה המתקיימת באור לר"ח סיון, שאם הוא יודע על כך בתחילת ימי הספירה עליו לנהוג בשנה זו את מנין ל"ג ימי האבילות עד ר"ח סיון [ומותר לעשות כך כיון ששני המנהגים נחשבים למנהג אחד לאסור מנין ל"ג ימים], אבל אם לא ידע על כך בתחילת ימי הספירה ואינו מתבייש לבוא לחתונה בלא להסתפר, אינו רשאי להסתפר, כיון דבזה יחסר לו ממנין ל"ג ימי האבילות [ואינו רשאי להשלים יום זה ע"י שינהג איסור תספורת ביום ב' של ימי ההגבלה, כיון שאין מנהג כזה (אלא חומרא בלבד)], אבל אם הוא מתבייש לבוא לחתונה בלא להסתפר, רשאי להסתפר אף אם לא יקפידו עליו אם לא יבא לחתונה, כיון שלכל אחד יש מצוה לשמח חתן וכלה. מאידך, דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לח) וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פד) ושו"ת שרגא המאיר (ח"ו סי' צא) שבחופה שאין בה כלי זמר וריקודין ומחולות מותר להשתתף לרב וגם לקרואים, אבל בסעודה שיש בה כלי זמר וריקודים אסור להשתתף אלא לבני הקהילה שאין נוהגין מנהגי אבילות בימים אלו. [והגר"ש וואזנר הוסיף שילך רק לאחל מזל טוב בלי להשתתף בסעודה ובריקודים]. ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' קמב) וכן בתוס' חיים על החי"א (כלל קלא סק"ד) כתבו שמ"מ אסור להשתתף בשתי חתונות שהם תרתי דסתרי, שהרי יצא שנוהג היתר כשני מנהגים גם יחד בשנה אחת, אבל באחת מהן רשאי להיות אפי' בימים שלמנהגו נוהג מנהגי אבילות. והגר"מ פיינשטיין כתב (שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"א סי' קנט) על דברי החת"ס: והוא תמוה, דודאי רשאים להיות בחופה של מנהג המחבר ובחופה של מנהג הרמ"א, כי אין האיסור על הקרואין השמחין בנישואין, דהא עושין סעודת נישואין בכל ז' הימים כשנשא בר"ח אייר ובל"ג בעומר אף שהן בימי הספירה וכו' וצ"ל שגם החת"ס לא אמר זה למסקנא דדינא וכו' וכן מוכרח מדבריו וכו'. ואף הגר"ש אלישיב (אשרי האיש או"ח ח"ג פס"ה אות ל') סובר שאף שהחת"ס מחמיר שגם למשתתפים לא יהיה תרתי דסתרי, מ"מ באר"י שבלא"ה יש מנין ל"ג ימי אבילות מפסח עד ל"ג בעומר לכ"ע מותר להשתתף בשמחות, אף בזמן שלעצמו נוהג להחמיר מלעשות שמחה. וכ"כ הגר"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 92) בשם הגר"ח קנייבסקי והגרש"ז אויערבאך ועיי"ש עוד.

¹⁵ וכ"כ באורחות חיים בהג' מהרש"ם (סי' תצג) בשם הדעת קדושים, וכ"פ בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' קיח) ובשו"ת שרגא המאור (ח"ב סי' יג) לאסור בכל. וגם הגר"מ גרוס אוסר בבר מצוה (אור לארבעה עשר פט"ז אות י). מאידך בשו"ת יחווה דעת (ח"ו סי' לד) מתיר. ונראה שאין זו מח' שהרי הספרדים נוהגים בכל בר מצוה לעשות עם תזמורת והכל הולך בזה אחר המנהג ולכן התיר להם בשו"ת יחווה דעת. וכן ראיתי בס' אשרי האיש (פס"ה אות כא) בשם הגר"ש אלישיב לגבי ר"ח סיון ונשאל אם מותר לעשות בר מצוה עם תזמורת והשיב, שאם היה הדרך כך היה אפשר לעשות, אבל אם לא ודאי שלא, אבל מלבד זה אפשר לנהוג כרגיל. [וכמו"כ הגר"מ גרוס (שם אות יא) אף שהורה שאין לעשות ריקודין ומחולות בבר מצוה מ"מ מר"ח סיון הורה שאפשר להקל]. ולפי"ז ספרדים שרגילים בבר מצוה לשמוע תזמורת ודאי שמותר להם. ועיי' בפסקי תשובות (סי' תצג הע' 39) שכתב שגם מהמג"א והמ"ב משמע להיתר כי הם אסרו רק בסעודות של רשות, ולכן הקדימו שסעודת אירוסין בימינו הוא סעודת רשות ולכן אין לעשות בו ריקודין ומחולות. ועיי"ש עוד שהביא מה שנחלקו הפוסקים בזה ובכל סעודות המצוה.

¹⁶ אך בשו"ת יחווה דעת (ח"ו סי' לד) כתב שמותר. וכ"כ הגר"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 36) שברית מילה לספרדים שנוהגים שם בזממורת יש להתיר שהרי מילה מבואר בר"פ י"ט דשבת (קל). שעושין אותה תמיד בשמחה, אפי' בשעת הגזירות.

¹⁷ אך בשו"ת יחווה דעת (ח"ו סי' לד) כתב שמותר.

שירה בפה

ט. מותר לשיר בפה בימי הספירה, אולם ציבור יש להם להימנע מלשיר ביחד בימי הספירה¹⁹.

לימוד נגינה

י. מותר ללמוד וללמד נגינה בכלי נגינה בימי הספירה²⁰.

קלטות

יא. אין לשמוע קלטות בימי הספירה²¹, ואין נפק"מ בין קלטות של שירה בפה לקלטות של שירה עם תזמורת²².

----- שער הציון -----
¹⁸ וכ"כ בשו"ת קרן לדוד (סי' קיט) וכן דעת הגר"מ גרוס (קובץ תל תלפיות עניני יו"ט קובץ נט סי' ד) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש פס"ה אות כד) אך אין ראוי לכתחילה לקבוע הכנסת ס"ת בריקודין ומחולות בימים אלו אלא בשעת הצורך.
¹⁹ וכ"כ בפסקי תשובות (סי' תצג אות ד') לחלק בין שיר לאדם יחיד שודאי מותר לשירה בציבור שראוי להימנע אך מותר לשיר ניגונים שתוכנם הודאה להשי"ת או שירי דביקות או ניגונים המעוררים כמיהה לגאולת ישראל, ואבל לשיר שירה המעוררת לריקוד ומחול דעת הגר"ש אויערבאך (הליכות שלמה פסח פ"א סי"ד) והגר"נ קרליץ שאסור. ומה שאומרים שאין לשיר בספיה"ע אינו מוזכר בפוסקים לאסור זולת בדברי הלקט יושר (חאו"ח עמ' 97) לתלמיד התרה"ד שכתב שהתרה"ד לא ניגן ניגונים בפיו בימי הספירה וכן החיד"א ביוסף אומץ (מנהגי פפד"מ עמ' קכח) כתב שהיו נוהגים לא לשיר בימי הספירה כלל אפי' בלא ריקודין ומחולות, וכן הגר"ח קנייבסקי אמר שאביו (אורחות רבנו ח"ב עמ' צה, והל' חג בחג על ספיה"ע פ"ז הע' 34) אסר לשיר בביתם בימי הספירה ורק בשבת התיר. ולמעשה דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פס"ה אות כ') שמותר לשיר בפה אף שירה המעוררת לריקוד ומחול דלא ניכרת השמחה בזה בפועל. וכ"כ בשו"ת יחיה דעת (ח"ו סי' לד) ששירה בפה כשהיא דרך הודאה להשי"ת, בלי כלי נגינה, תפילה בנעימה, או לימוד תורה בנעימה מותרים.

²⁰ והגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ ח"ג סי' פז) הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פס"ה אות כז) והגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' שעט) וכן בשו"ת קנין תורה (ח"ב סי' צט) מחלקים דאם עושה זאת לצורך פרנסה מותר אך לצורך הנאה אסור וטעמם ע"פ הפמ"ג ועוד פוסקים בדיני בין המצרים ע"ש. ולפי"ז כתבו שה"ה לנגן בגני ילדים שלא הגיעו לחינוך שמותר כיון שאין למנגנת הנאה מזה ואינה מנגנת אלא לצורך פרנסתה. והגר"ש"א הוסיף (אשרי האיש שם אות כה) שלימוד נגינה כל זמן שאוחז בתחילת הלימוד ולא יוצא שיר גמור מותר, אבל כשיודע כבר לשיר ותוך כדי לימוד יוצא שיר גמור, אין ללמד נגינה בימים אלו. מאידך הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לט ועניני ניסן עמ' עו, וסי' בין פסח לשבועות פט"ו הע' י') אוסר בכל כה"ג בכל האופנים עד ר"ח סיון (ואפי' לילדי הגנים אוסר) ומ"מ היקל לספרדים אחר ל"ג בעומר. ובקובץ מבית לוי הוסיף שלבנות בגיל שנתיים ושלוש אולי יש להקל לצורך.

²¹ קלטות של תזמורות נאסר ע"י כל הפוסקים (ואין חולק בדבר) ואף שבפוסקים הקדמונים לא הוזכר איסור זה מ"מ המנהג לאסור משום שק"ו הוא מריקוד ומחול, ובכלי זמר אסור אף בלי ריקוד ומחול (- כן ביארו פוסקי זמננו). וכן פסקו כל פוסקי זמננו ה"ה: הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אגרות משה ח"א סי' קסו וח"ג סי' פז וח"ד סי' כא אות ד'), הגר"ש אויערבאך (הליכות שלמה ביהמ"צ פי"ד ס"ג ד"ה אות ד'), הגר"ר בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו ח"י סי' כג), הגר"ש אלישיב (אשרי האיש או"ח ח"ג פרק סח אות ז'), הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' נז אות ב'), וח"ח סי' קכז אות ב'), הגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר), בשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' קפח), הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' שעט) הגר"ח קנייבסקי (אשרי ישראל עמ' תשסה תשובה תא), הגר"מ גרוס (אור לרבעה עשר פט"ז אות י) הגר"ר מאיר ברנסדרופר והגר"ר אביגדור בנצאל (בנתיבות הלכה חלק מד עמ' 476 ועמ' 519), וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' קיא), שו"ת יחיה דעת (ח"ג סי' לו), שו"ת קנין תורה (ח"ב סי' צט), ושו"ת צץ אליעזר (חט"ו סי' לג אות ב') וכן פסקו כל גדולי ירושלים לגבי מנהג ירושלים שלא לנגן בכלי זמר בחתונה (כמו שהארכנו בקונטרס על דיני כלי זמר בחתונות הנערכות בירושלים וע"י בזה בסי' פנינת המקדש פ"ו) שמוזיקה מוקלטת דינה ככלי זמר ואסור שכן פסקו הגר"ח זוננפלד (שו"ת שלמת חיים

----- שער הציון -----

סי' תצד), המהרי"ל דיסקין (אל גיל כעמים עמ' לב) והגרי"ש אלישיב (ישא יוסף ח"א סי' קכב) וכן פסקו שאר פוסקי זמננו לגבי איסור שמיעת כלי זמר בשאר ימות השנה כנפסק בשי"ע (סי' תקס ס"ג) שמשחרב ביהמ"ק גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכו' וכתבו פוסקי זמננו שמוזיקה מוקלטת דינה ככלי זמר ואסור שכן פסקו הג"ר ישראל יעקב פישר (שו"ת אבן ישראל ח"ז סי' כח, והליכות אבן ישראל עמ' שפח ס"ב) וכ"ד בעל השו"ת מחזה אליהו (פנינת המקדש פ"ה הע' סג) וכ"כ בשו"ת משנה שכיר (או"ח סי' קמט) ושו"ת פאת שדך (סי' צט) ואף הדברי יציב מצאנז (שו"ת דברי יציב או"ח ח"ב סי' רמו) מצדד לאסור. ואף מה שכתב בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סי' סב) ללמד זכות על המקילים כבר כתב הגר"א ש"לזינגר (גאב"ד זינבה) בשו"ת באר שרים (ח"ב סי' רכו אות ג') שמה שחידש החלק"י ללמד זכות הרגיש בעצמו גם החלק"י שסברא קלושה היא. וגם בשו"ת חיי הלוי (ח"ב סי' מ' סוף אות ה') דחה סברת החלק"י, ומציין כי החלק"י עצמו הרגיש דיש לדחות סברתו, ונקט כי כך הוא העיקר כפי דחיית הסברא יעו"ש. וע"ע בס' פנינת המקדש (עמ' רכט אות מה ועמ' רצג אות ח') מה שהביא את דעת הפוסקים בזה.

²² והוא מה שנקרא היום ווקאלי. וכן פסקו האז נדברו (שם), הגרי"ש אלישיב (שם), הגר"ש וואזנר (שם), הגר"נ קרליץ (שם) והגר"ח קנייבסקי (שם) הגר"מ גרוס (שם), והגר"ר מנחם מנדל לובין (בנתיבות הלכה חלק מד עמ' 534). וטעם כולם משום דגם מכשיר ההקלטה נחשב כלי נגינה. ומ"מ אין למחות ביד המקילים משום דמשו"ת אג"מ (או"ח סי' קסו) משמע שאין זה נחשב לשיר בכלי אלא לשירה בפה, וכ"ה בתשובת הגר"מ שטרנבוך במענה לשאלתי ע"י נכדו ר' ש"ז, וכן דעת הגר"ח"פ שיינברג (ישמח לב סי' תז) לגבי חתונה בירושלים שאפשר להקל לשמוע ווקאלי. וע"ע מה שדנו בזה בשו"ת ציץ אליעזר (שם), ושו"ת דברי יציב (שם).

בירור הלכה בענין קטן שהגדיל בספיה"ע

שהיתה בזמן שמחויב רק מדרבנן, מ"מ הועילה לדאורייתא, ולא בטל החשבון לימים שאחר שהגדיל, ויהיה מחויב להמשיך לספור בהם בברכה.

אמנם מדברי רבינו טוביה אין להוכיח לאופן שקיום המצוה היה בפטור גמור ואח"כ התחייב, וכגון בעבד שהשתחרר וספר בעבודתו, והספירה שבעבודתו היא בפטור גמור, [ומ"מ יש לומר שנחשבת למצוה וכדין נשים סופרות] שיתכן ולא הועיל קיום המצוה בעבדות.

ובציונים לתורה להגר"י ענגיל (כלל יב) כתב ועל כורחנו לדעת רבינו טוביה קטן הוא פטור גמור, ואינו אפי' חיוב דרבנן, שהרי על קטן נאמר בגמ' בברכות (כ:) שאינו מוציא גדול, ולרבינו טוביה סובר שדרבנן מוציא דאורייתא על כרחך שסובר כרש"י (ברכות מח. ד"ה עד) שקטן אינו נחשב אפי' למחויב מדרבנן.

ומוכיח המנחת חינוך שאף באופן כזה מועיל מעשה המצוה בפטור, שכן מבואר בגמ' (יבמות סב.) בגר שהתגייר והיו לו בנים בגירותו שכיון שזרעו מיוחס קיים מצות פריה ורביה, אף שעשיית המצוה היתה בזמן שהיה פטור, ומוכח שמועיל קיום המצוה בזמן פטור לזמן חיוב. וכן הוכיח בתורה תמימה עה"ת (ויקרא פכ"ג פסוק טו) וכתב שיכול להמשיך לספור בברכה. והאחרונים דנו בראיות מפורשות בנידון זה של קיום מצוה בפטור שאינו מועיל לזמן חיובו :

הגמ' בר"ה (כח.) דנה במי שכפאו שד לאכול מצוה כלומר שהיה שוטה בשעת אכילתו ועולה מהגמ' שמחויב לשוב ולאכול מצוה, ולא יצא חובת המצוה בקיומו בשעת הפטור, ומבואר שקיום מצוה בשעת הפטור לא נחשב כלל למצוה.

המנחת חינוך (מצוה שו אות ו') הסתפק לפי שיטת הבה"ג שבדילג יום מהספירה הפסיד המנין, איך דין קטן שהגדיל באמצע ימי ספיה"ע, ובאופן שמנה בקטנותו בהיותו פטור את הימים עד שהגדיל, האם יכול להמשיך ולספור בברכה כשהגדיל. ושורש הספק האם המצוה שעשה בקטנותו בהיותו פטור, יכולה להועיל לו לדין תמימות שלא יבטל החשבון מכאן ולהבא, כיון שסוף סוף ספר, או מכיון שמצוה אחת היא, ובתחילת המצוה היה פטור, הרי הוא כאילו לא ספר ואינו יכול להתחייב באמצע המצוה, ופטור מן המצוה.

והעלה המנחת חינוך לחלק נידון זה לשנים : א. האם מצוה שעשה בפטור תועיל לזמן החיוב. ב. האם מצוה שעשה בחיוב דרבנן מועילה לזמן חיוב דאורייתא. וביאר שקטן אף בקטנותו אינו זמן פטור גמור, אלא מחויב מדרבנן מדין חינוך, וא"כ שייך לנידון השני.

ומסיק שמועיל קיום המצוה בזמן שמחויב מדרבנן לצאת בו יד"ח גם לזמן מחויב מדאורייתא, ומקור דבריו בדברי רבינו טוביה מווינא המובא במרדכי (מגילה אות תרצח) שהוכיח ממה שיוצא אדם בקידוש היום מפלג המנחה ולמעלה, אף שבזמן פלג המנחה אין חיובו אלא דרבנן, ואח"כ לכשיחשיך יתחייב בקידוש דאורייתא, ומוכח שיכול החיוב דרבנן להוציא ידי חובת חיובו דאורייתא (ומבאר רבינו טוביה ששונה הדבר מהדין המבואר בגמ' בברכות כ: שנשים אם חיובם מדרבנן בברהמ"ז אינן יכולות להוציא את המחויב דאורייתא, כיון שנשים לעולם לא יכולות להגיע לידי החיוב דאורייתא, משא"כ שגם אם עכשו אינו מחויב בקידוש דאורייתא, לכשיחשיך יהיה מחויב בו) ומדמה המנחת חינוך לענין ספיה"ע, שספירת הקטן אף

אמנם ראייה זו דחה הטורי אבן (ר"ה כח. ד"ה אילימא) וכתב שניתן לפרש בגמ' שלא יצא ידי חובתו מחמת שמעשיו כמתעסק בהיותו שוטה, אלא שממקום אחר מוכיח שמ"מ הדבר אמת שאף מחמת שקיום המצוה היה בשעת הפטור על כן לא הועיל לשעת החיוב (עיין לקמן בראיה ב').

ובשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תקלט) מצדד מכח גמ' זו לפטור קטן שהגדיל מלהמשיך לספור, והוסיף שאף שיש לחלק ולומר שכל הטעם שאינו יוצא במצה מחמת שמעשה השוטה כמתעסק, ובספיה"ע עצם הספירה מוכיחה על מעשיו, ובאופן כזה מעשה הקטן כן נחשב למעשה, מ"מ כיון שקי"ל שמצוות צריכות כוונה, אין מעשה הספירה של הקטן מוכיח על הכוונה, וא"כ לא יצא ידי חובתו.

ואף המנחת חינוך הביא ראייה זו, אלא שסובר שאינה ראייה לענין ספיה"ע, שיש לחלק בין מצוה שכל מצותה היא העשיה בלבד וכגון בתקיעת שופר ואכילת מצה, שבמצוה כזאת ודאי שקיום המצוה בפטור לא יועיל לזמן החיוב, לבין מצוות המתמשכות וכגון פריה ורבייה שמצותו שיהיו לו בנים, שבאופן כזה מועילה המצוה שנעשית בפטור כיון שמתמשכת ומתקיימת גם בזמן החיוב, וכמו"כ י"ל בספיה"ע שהיא מצוה המתמשכת, וספירתו בפטור מתקיימת בזמן חיובו לענין זה שלא תתבטל הספירה ויהיה מחויב להמשיך ולספור בזמן חיובו.

הטורי אבן (שם) הוכיח מדין חצי עבד וחצי בן חורין שמבואר בגמ' (ר"ה כט.) שאף את עצמו אינו מוציא בתקיעת שופר, שצד העבדות אינו יכול להוציא את הצד בן חורין שבו, וממילא כ"ש שבאופן שכולו אינו בר חיובא שאינו מוציא את הזמן שבו הוא בר חיוב.

אמנם בספר תרועת מלך (סי' סח אות א') דחה את הראיה שבחצי עבד הטעם שאינו יוצא כיון שיש דין שישמע מבר חיובא ודין זה לא מתקיים, אבל כאשר קיים את המצוה בשעת פטור יש לומר שכיון שקיים את המצוה באותה שעה, שהרי אף שאינו מצווה מ"מ שם מצוה על מעשיו [ואינו כשוטה שאין שם מצוה על מעשיו], על כן קיום המצוה באותה שעה הועיל אף לזמן חיובו.

והנה אף שהמנחת חינוך העלה שספירתו בפטור בקטנות מועילה שלא יבטל החשבון, וחייב בגדלותו לספור בברכה, מ"מ הברכי יוסף (סי' תפט סק"כ) הביא משו"ת פרי הארץ (ח"ג או"ח סי' א' וסי' ז') שפסק שאין יכול לברך הקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה, ובשע"ת (סי' תפט סק"כ) כתב שדבריו אינם אמורים לדין שהקטנים סופרים, כלומר שכל דבריו באופן שלא ספר בקטנותו שאז דומה הוא לגר שנתגיר, שכיון ולא ספר עד עתה חסר בתמימות, ואף שרק מעשיו חל חיובו, מ"מ חסר הוא בתמימות וסופר ללא ברכה. [אמנם הברכ"י הביא את דברי הפרי הארץ בסתם ולא הזכיר חילוק אם ספר בקטנותו אם לא].

והאחרונים האריכו הרבה בשאלה זו והעלו כמה סברות לחייב קטן שהגדיל בימי הספירה, ולהמשיך לספור בברכה, אף אם קיום מצוה בפטור אינו מועיל לשעת חיוב:

א. הכתב סופר (שו"ת או"ח סי' צט) ביאר לפי השיטות שספיה"ע בזה"ז מדרבנן, וביאר עפ"י ש"י התוס' (ברכות מח. ד"ה עד) שקטן המחויב במצוות מדין חינוך נחשב למחוייב מדרבנן, וחולקים בדין זה על רש"י (שם ד"ה עד) הסובר שאפי' מדרבנן אינו מחויב, וכל חיוב החינוך רק על האב, ורוב הראשונים סוברים כש"י התוס'. וממילא לשיטתם י"ל שלענין מצוות דרבנן

יועיל מה שקיים בקטנותו שלא יצטרך לשוב ולקיימו בגדלותו, וכן מעשה הספירה יועיל לענין תמימות, כיון שגם בגדלותו מצותו רק מדרבנן שספיה"ע בזה"ז מדרבנן. וכ"כ בנימוקי או"ח (סי' תפט) ודרכי חיים ושלום (עמ' שפו) וע"ע בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ה סי' כח).

אמנם, בציונים לתורה (סי' יב) הקשה על מהלך זה, כיון שאף אם ספיה"ע בזה"ז חיובה מדרבנן, מ"מ הרי בקטנותו היה תרי דרבנן, וכבר כתבו התוס' במגילה (יט: ד"ה וראי) שאין תרי דרבנן מוציא חד רבנן, ומחמת כן אין הקטן מוציא גדול בקריאת המגילה, וא"כ כיצד יוצא במה שספר בקטנותו.

ב. בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רסט) ביאר, שקטן למרות שפטרנו תורה מהמצוה ולא הטילה עליו עול מצוות, מ"מ כאשר הוא מקיימם הרי הוא בגדר שאינו מצווה ועושה, ומעשה המצווה נחשב למעשה קיום מצווה, ועל כן כיון שמצוה היא כאשר ספר בקטנותו ספירתו ספירה, לא אכפת לנו שאינו מחויב בה ועולה ספירתו להחשב תמימות לזמן שיגדיל. וכע"ז כתב בס' הלכות והליכות בר מצוה (פ"ח הע' 98) להג"ר בנימין אדלר (מו"ץ בי-ם עיה"ק).

ג. עוד ביאור הפוסקים [ציונים לתורה (כלל יב) בשם חכם אחד. שו"ת אור לציון (ח"א סי' לו) להגר"צ אבא שאול זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א (חוט שני שבת ח"ד קובץ עניינים עמ' שעה)] שכיון ואף ובעודו קטן מחויב מדרבנן לספור, לא יגרע בהיותו גדול מזמן קטנותו, ולא פקע ממנו אותו החיוב דרבנן, וממשיך לספור בברכה מחמת חיובו מדרבנן (ובציונים לתורה דן בסברא זו שיתכן ופקע בחיוב דרבנן, כיון שחיובו מדין חינוך, ודין חינוך הוא בקטן ואינו בגדול כלל אף באופן זה).

והגר"צ אבא שאול הביא כמה ראיות לכך: א. מרש"י והרמב"ן עה"פ "ושמתם את דברי אלה" (דברים יא, יח) ופירש רש"י אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצוות, הניחו תפילין עשו מזוזה כדי שלא יהיו עליכם חדשים כשתחזרו וכן הוא אומר "הציבי לך ציונים" (ירמיהו לא, כ) ומשמע קצת שאף בגדול יש כעין גדר של חינוך. ב. ממשמעות דברי רעק"א (הגהות לש"ע או"ח סי' קפו ס"ב) בדין ברהמ"ז של קטן שהגדיל, שהסתפק רעק"א בקטן שאכל כדי שביעה ביום האחרון לקטנותו ובדרך ברהמ"ז קודם הלילה, וכשהגיע הלילה והגדיל עדיין לא נתעכל המזון בתוך מעיו, האם חייב לשוב ולברך ברהמ"ז מחמת ששבע כעת ומוטל עליו חיוב דאורייתא לברך, או שלא חייבה תורה אלא למי שגם האכילה היתה בשעת גדלות, והניח הדברים בצ"ע, ומה שרע"א אינו מסתפק יותר מכך, באופן שאכל ושבע ועדיין לא הספיק לברך עד שהגדיל, שלפי הצד ששעת האכילה מחייבת עכשיו לכשהגדיל פטור מלברך, ומוכח שפשוט היה לרעק"א שבאופן כזה מחויב לברך, כיון שגם אם אין עליו חיוב מה"ת לברך, מ"מ לכל הפחות חיוב חינוך בברכה מדרבנן שייך גם בזמן שהגדיל.

אלא שלפי זה באמת דעת הגר"נ קרליץ שליט"א (חוט השני שם) והגר"נ גשטטר זצ"ל (שו"ת להורות נתן ח"א סי' כו) שלכן גם כשהגדיל אינו יכול להוציא בספירתו גדול שחיובו חמור יותר, או משם שאין חיוב דרבנן מוצאי חיוב מה"ת או אף למ"ד ספיה"ע דרבנן, לא אתו תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן.

אמנם, בספר חנוך לנער (פ"כ סקכ"ב) בשם ציונים לתורה (כלל יד) פסק שיכול גם להוציא גדול יד"ח בברכה. וכן פסק הגר"ש דבילצקי (בנתיבות הלכה על ספיה"ע חלק לט עמ' 374). אך בנפש חיה (סי' תפט ס"ח) כתב שזה תלוי בטעמים דאם הטעם הוא שספירתו לאחר

שהגדיל היא חובה מעיקר הדין ולא רק משום חינוך יכול להוציאו ברכתו אבל לדעת הפוסקים שהמשך ספירתו אינה אלא משום חינוך, אינו יכול להוציא בברכתו את מי שחייב מעיקר הדין. ובשו"ת שערי דעה (ח"א סי' כד) נשאר בצ"ע בזה.

ד. בשו"ת קנני תורה (ח"ד סי' נז) כתב, שקטן מופלא סמוך לאיש (בן י"ב שנים) שנודר נדריו נדרים מה"ת, ומבואר ביו"ד סי' ריד שמנהג של מצוה הרי הוא כקבל עליו בנדר, א"כ כיון שמקבל עליו לספור וסופר, כהו"ל דבר תורה אף לפני שהגדיל.

ה. יש פוסקים שכתבו נשו"ת חסד לאברהם (מהדו"ת סי' כו) שו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' קיב) ובצינונים לתורה (שם) שכיון שמיום זה נעשה בר חיובא, הרי שלדידו מתחיל מיום זה "תמימות תהינה", ולפי שיטה זו כתב הגר"נ גשטטנר זצ"ל (שו"ת להורות נתן שם) שגם גר שנתגייר בתוך ימי הספירה יוכל מיום זה והלאה לספור בברכה (ועין לקמן עוד בגר שנתגייר).

ו. הגרצ"פ פראנק זצ"ל (שו"ת הר צבי או"ח ב' סי' עו) ביאר, שכיון ובפועל ספר בקטנותו, מועילה ספירתו לתמימות, ואפי' אם היתה הספירה בפטור, מ"מ כיון בפועל לא חסר ימים מהספירה, אינו שייך לחסרון תמימות, שהוא דבר מציאותי, ובמציאות הספירה היתה בכל הימים. וכ"כ הגר"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על ספיה"ע פ"ג הע' 8).

ז. בצינונים לתורה (שם) ביאר, שבמצוה שהיא זכר למקדש יוצא יד"ח גם כאשר מקימה באופן שפסול לקים אותה מצוה בזמן המקדש, שכל שאינו חסרון בגוף המצוה, וגוף המצוה נעשה מתקיים ענין הזכר למקדש וכאן כאשר ספר בקטנותו גוף מעשה המצוה קוים אלא שהיה בפטור, ואין החסרון בגוף המצוה, ולכן

מועיל במצות ספיה"ע בזה"ז שהיא זכר למקדש. ומקור ליסוד זה הביא מדברי הר"ן (על הרי"ף פסחים ק"ט: ד"ה והיכא) בדין מצוה הנצרכת למצות כורך, שכתב הר"ן בתירוץ אחד, שיכול לקחת מצה לכורך שלא נשמרה כראוי, מחמת שהכורך מצותו היא רק לזכר המקדש, ומבואר שלמצוה שהיא זכר למקדש אין מעכב פסול שאינו בגוף המצוה.

ח. בשו"ת חלקת יעקב (סי' רו) כתב, שהלא מעשים שבכל יום שקטן שהגדיל סופר, ובכל מקום שההלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר, והרי שביעית מבנ"א מגיעים לחיוב מצוות בימי הספירה, וממה שלא פירשו הראשונים והשו"ע את דינם מוכח שפשוט להם שממשיכים לספור בברכה. וכ"כ הגרמ"מ קארפ (שם) שגדול כח המנהג וכ"מ סתימת המ"ב שלא הזכיר כלל שיש שאלה בנידון זה.

ט. והגרמ"מ קארפ (שם) הוכיח מהרמ"א (סי' נג) בשם המהרי"ל דקטן שיש לו בר מצוה לא יתפלל מבעו"י להוציא את הציבור, ומשמע שהוא עצמו מוציא את עצמו בברכות ק"ש ותפילה, וכדהוכיח כן במשיב דבר ובבנין שלמה (שם) ואע"פ שאין זו ראייה לגבי ק"ש דאורייתא די"ל דחוזר וקורא בצה"כ אבל לגבי ברכות ק"ש ותפילה ודאי ראייה גדולה היא. ואף למחמירין בזה כתב החי"א (הל' קידוש כלל ו' ס"ג) דכ"ז לגבי אחרים אבל הוא עצמו ודאי פוטר את עצמו וכן נקט המהרש"ם (ח"ג סי' קכ"א) לדינא ושלכן אין הקטן חוזר ומברך ברה"ת בליל הבר מצוה.

י. עוד טעם להתיר להמשיך לספור בברכה כתב הגרמ"מ קארפ (שם) שבהגר"א סי' קפ"ו ציין לדברי המג"א סי' רס"ז בשם המרדכי שסובר דקידוש שעושה מבעו"י בזמן תוספת יוצא בו אף למ"ד דתוספת דרבנן דזמן ממילא קאתי,

ונפטר לכשיגיע הזמן, וה"י הקטן במה שעשה בזמן שהיה פטור עי"ש.

יא. ולכא' יש עוד צד להתיר לקטן להמשך לברך, שהרי רב הראשונים חולקים על הבה"ג שסובר שארבעים ותשע יום זה מצוה אחת וסוברים שזה ארבעים ותשע מצוות נפרדות ומה שפסק הש"ע (סי' תפט ס"ח) שאם שכח לברך ולספור באחד מהימים שסופר בשאר ימים ללא ברכה, משום שלענין ברכה חוששים לשי' הבה"ג. אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר פסק הש"ע (שם) שישפור שאר ימים בברכה, וביאר המ"ב (סקל"ח) דאיכא ספק ספיקא, שמא לא דילג כלל ואת"ל שדילג שמא הלכה כאותן פוסקים דכל יום ומצוה בפני"ע. וא"כ ה"ה כאן דאיכא ספק ספיקא שמא קטן שהגדיל יכול לספור כשהגדיל ואת"ל שלא שמא הלכה דלא כהבה"ג. ואח"כ ראיתי שכ"כ הגר"נ גשטטר בשו"ת להורות נתן (שם). וכע"ז כתב הציונים לתורה שאף אם אין הלכה כשי' הר"ן הנ"ל, מ"מ בדין תמימות בספיה"ע מועילה שיטתו להחשיב הדבר לספק ספיקא, וכדברי הפוסקים שבספק אם דילג יום סופר בברכה.

ונפק"מ בין הטעמים, שהו' טעמים האחרונים הם טעמים מיוחדים במצות ספיה"ע, אבל הג' טעמים הראשונים שייכים אף בשאר מצוות, וכמו"כ כאשר נבוא במי שהיה פטור לגמרי וסופר וכעבד שנשתחרר, שאין בו דין חינוך בהיותו עבד, ורק דינו כאשר וכאינו מצווה ועושה הוא, שהטעמים א, ג, ה, ח אין בו והטעמים ב, ד, ו, ז ואולי גם ט' יש בו ודו"ק.

ובגר שנתגייר וכן קטן שלא ספר בקטנותו, שעד זמן חיובם לא קיימו כלל את מצות הספירה, כתב המנחת חינוך (מצוה שו אות ו) שוודאי לשי' הבה"ג שהמצוה מצוה אחת, לא יכולים לספור בברכה, שאין חילקו אם האדם לא מנה

בטל ממנו החשבון וכן פסקו השע"ת (סי' תפט סק"ד) והערוה"ש (סי' תפ"ט סט"ו). אך בשו"ת מהר"ש ענגיל (שם) כתב שיכולים לספור בברכה כדחזינן גבי סוכה (סוכה דף כז ע"ב) שלר' אליעזר אין עושים סוכה בחוה"מ דבעי סוכה לכל ז' ימים, דחדא מצוה היא, ואפ"ה קטן שהגדיל במועד גם לר"א עושה סוכה כמבואר בסוכה שם, דלקטן מתחיל החיוב משהגדיל, וה"ה לגר שנתגייר בחוה"מ כמשי"כ הברכ"י (סי' תרל"ז) בשם מהר"ם גלאנטי [אך עי' בשו"ת כת"ס חאו"ח סי' צט ובשאלת יצחק (ח"ב סי' ב') שהקשו על דבריו שהרי דברי ר"א אינם להלכה דפסקינן כחכמים שמותר לבנות סוכה בחוה"מ]. וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ד סי' כ') שאפי' במקרה שהקטן לא ספר קודם מאיזו סיבה שהיא, יש ג"כ מקום דין לחייבו כעת כשבא לידי חיוב להתחיל לספור בברכה.

וכן לענין גר שנתגייר פסקו בשו"ת חסד לאברהם (מהדו"ת חאו"ח סי' נ"ו) והג"ר נתן גשטטר (להורות נתן שם אות ט"ו) שחייב לספור מיום שנתגייר והלאה דחסרון תמימות אינו אלא כשלא ספר בימים שהיה מחוייב לספור והגר כיון שלא נתחייב לספור לפני גירותו וספר אחר שנתחייב הוי שפיר תמימות. אך רוב האחרונים הכריעו לגבי גר שנתגייר שלא יספור בברכה וכמשי"כ הפרי הארץ (ח"ג סי' ז') הברכ"י (סי' תפ"ט סק"כ) שלמי ציבור (דף רצ"ח אות ל"ב) סידור בית עובד (הל' ספיה"ע אות כ"ה) הגר"ח פלאג'י (מועד לכל חי סי' ה' ס"ח) תורה תמימה (שם אות נ"ד) שע"ת וערוה"ש (שם).

אמנם יש אחרונים [כתב סופר (שו"ת או"ח סי' צט) שו"ת חסד לאברהם (מהדו"ת או"ח סי' כו) וכן הובא לעיל בביאור הגר"נ גשטטר לפי הטעם הרביעי שטעם זה כתב החסד לאברהם] שסברו שגם גר שהתגייר יכול לספור, שלקיום תמימות די בכך שמקיים

את כל מה שמחייב לקייים, וכפי שבסוכה אף שלפי ר"א צריך סוכה הראויה לשבעה, מ"מ בגר שהתגיייר כיון שראוי לכל מה שמחויב די בכך.

עוד ראיתי בתשובות והנהגות (ח"א סי' שיג) להגר"מ שטרנבוך שכתב לתת עצה למי שעושה בר מצוה בספיה"ע שהרי לשי' בה"ג כשסופר גם את הימים הקודמים וכגון בשכח ספירה ראשונה יאמר בספירה שניה 'אתמול היה אחד בעומר ויומא דין תרי בעמרא'. וכיון דמני גם של אתמול לא נפק מכלל תמימות תהייתה וכמש"כ הרי"ף גיאות בשמו והובא בביה"ל (סי' תפ"ט ס"ח ד"ה סופר) וכ"כ באמרי דוד להג"ר ר' דוד מילינובסקי זצ"ל (ח"א בקונטרס ה' תפילה סי' כ"ט) ויוצא שאם הוא עושה בר מצוה ביום הארבעים ושמונה הרי הוא צריך לספור באותו יום 'אתמול היה כך' ושלושם היה כך' עד ארבעים ושמונה יום. אמנם כבר העיר בס' ספירת העומר (פ"ג הע' נ"א) שבבה"ג משמע שדוקא אם שכח יום אחד אומרים כן, וכן דייק מלשון החינוך עיי"ש.

מסקנא דדינא: דקטן שהגדיל י"א שאינו יכול להמשך לספור בברכה וכפי שהובא לעיל הלא המה: האבני נזר וכן מצינו בחי' הרי"ם (הו"ד בציונים לתורה), המלבי"ם בארץ חמדה (פי' אמור פכ"ג פסוק ט"ו), שמח נפש (דף ע' ע"א), ברכ"י (שם), שלמי ציבור (שם אות ל"ב), סידור בית עובד (שם), הגר"ח פלאג'י (מועד לכל חי שם), ושו"ת שערי דעה (שם), ובס' ספירת העומר (פרק ב' סעיף י"א הערות י"ז-י"ח) הביא כן גם בשם שו"ת שארית יעקב (חלק ב' סי' ב'), נתיבי עם (אוה"ח סי' פ"ט), פרי אהרן (ח"א סי' ל"ב), וחקר הלכה (אות ק' ערך קטן), וכן פסק בשו"ת יביע אומר (ח"ג סי' כח) ובשו"ת יחווה דעת (ח"ג סי' כ"ט), כהכרעת הברכ"י בשם פרי הארץ משום ספק ברכות להקל.

אמנם, רוב הפוסקים מתירים להמשך לספור בברכה וכפי שהובא לעיל ה"ה: המנחת חינוך, הכת"ס, המהר"ם שיק, הערוה"ש, ציונים לתורה, שו"ת מהר"ש ענגיל, שו"ת חסד לאברהם, נימוקי אור החיים, דרכי חיים ושלוש, תורה תמימה, הגרצ"פ פראנק, הגר"צ אבא שאול, הגר"נ גשטטנר, שו"ת ציץ אליעזר, ושו"ת קנין תורה.

וכן מצינו בעוד פוסקים שכ"פ הכה"ח (סי' תפ"ט סקצ"ד), השע"ת (סי' תפט סק"כ), הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה פסח פי"א ה"ל), הגר"ש אלישיב (אשרי האיש או"ח ח"ג פרק סד ס"ג), הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי עניני ניסן עמ' פה), הגר"נ קרליץ (חוט שני שם), הגר"ח קנייבסקי (בירור הלכה ח"ו עמ' רב), הג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים חאו"ח ח"ד סי' ק"ל סוד"ה קטן שספר), והגר"מ גרוס (אור לרבעה עשר פט"ז אות א), וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ח סי' רפח, ותשובות והנהגות שם) והוסיף, **שכן הכריעו בעלי הוראה ורוב גאוני ארץ הקודש.** ובס' ספירת העומר (שם) הביא כן גם בשם שו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' כ'), שו"ת משה האיש (סי' מ"ג), שו"ת ארץ צבי (סי' י"ז), נפש חיה (סי' תפ"ט), שו"ת שער שמעון (אחד ח"א סי' ח'), תפארת צבי (סי' נ"ו סוס"ק י"ד), סי' חנוך לנער (סוף פרק כ'), וסי' הלכות והליכות בר מצוה להג"ר בנימין אדלר.

ועוד נראה לעשות כהכרעת רוב הפוסקים משום שגם הפוסקים שסוברים שימשיך לספור בלי ברכה שהלא המה: האבני נזר, החי' הרי"ם, הטורי אבן, הפרי הארץ ועוד, יש לדחותם משום שהאבני נזר כתב סברתו למ"ד מצוות צריכות כוונה, והרי נפסק במ"ב (סי' סק"י) דבמצוות דרבנן קיי"ל דמצוות אין צריכות כוונה, וספיה"ע בזה"ל לרוב הפוסקים הוי מדרבנן, ואם לראיית הטורי אבן חוששים, הלא כבר הבאנו בשם התרועת מלך שדחה ראייתו, ואם בגלל הפרי הארץ הרי כבר הבאנו

שהשעי"ת כתב שדברי הפרי הארץ נאמרו כשהקטן לא ספר בקטנותו (וכ"כ בכה"ח סי' תפ"ט סקצ"ד אך עי' בשו"ת חלקת יעקב שם ובשו"ת יחזה דעת שם ובקונטרס שמן המשחה על המנח"ח סי' שו מה שהעירו על השעי"ת), ואם לחי' הרי"ם הרי כבר כתב בספר ספירת העומר (פ"ב הע' י"ח) בשם הרב יחיאל זילבר שמהפוסקים שהביאו את דברי בעל החי' הרי"ם מבואר שרק הקשה על מנהג זה להמשיך לספור בברכה, אך לא מבואר מדבריו שהורה להפסיק מנהג זה. ועוד, אילו הורה כן

למעשה היה הדבר מתפשט בין תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ולא שמענו שנתפשטה הוראה כזו. ואם לספק ברכות להקל חוששים הרי כבר כתב הכף החיים (סי' מז סקכ"ו) דבמקום מנהג אין אומרים ספק ברכות להקל, ובפרט דאיכא עשרה טעמים שכן ימשיך לספור ופוק חזי מאי עמא דבר. ועי' בספר הל' חג בחג (על ספיה"ע פ"ב הע' 8) מש"כ לבאר בזה באריכות. ועי' בספר ספירת העומר (שם) שמביא עוד עשרות פוסקים שנחלקו בזה.